

CİLT : 3

SAYI : 16

EKİM 196

YAZI HEYETİ

İmren AYKUT

•

Fazlı AYVERDİ

•

Nihat BATUR

•

Oktay EMED

•

Zeki ERGİNSU

•

Şemsettin GÜLER

•

Erol MANİSALIOĞLU

•

Rıdvan YÜKSELEN

İKTİSAT DERGİSİ

2.5 Lira

16

İstanbul TİCARET

İstanbul Ticaret Odası Yayın Organı

- Memleket ve dünya ekonomisine ait en doğru haberleri,
- Ticarî, malî mevzuata, gümrük, banka ve sigorta mevzuatına ait yazıları, yorumları ve metinleri,
- İç ve dış piyasa haberleri ve fiyatlarını,
- Eksiltme arttırma ilânlarını,
- Dünyanın her köşesinden gelen iş tekliflerini İSTANBUL TİCARET'de okuyunuz.

İSTANBUL TİCARET

Tüccar, sanayici ve iş adamının gazetesidir.

Gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın iade edilmez.

REKLÂM TARİFESİ

Arka Kapak	750 Lira
Ön İç Kapak	500 Lira
Arka İç Kapak	500 Lira
İç Sahifeler	400 Lira

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

C İ L T : III

S A Y I : 16

E K İ M 1 9 6 5

Sahibi : Cemiyet Adına OKTAY EMED

Yazı İşleri Müdürü : NİHAT BATUR

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Basıldığı yer : YENİLİK BASİMEVİ

Fiatı: 2.5 TL. Yıllık : 30 TL. Altı Aylık: 15 TL.

İ Ç İ N D E K İ L E R

2 Sevgili Okurlar	İktisat Dergisi
3 Karma Ekonomi Bizim İçin Bir Kurtuluş Sağ-
lıyabilir mi?	Zeki ERGİNSU
7 Ayın Ekonomik Olayları	Nihat BATUR
9 Tarım İşçileri ve Sosyal Politika	Dr. Emin ATALAY
12 Sendikaların Siyasî Faaliyeti	Doç. Dr. Metin KUTAL
13 Azgelişmiş Ülkeler İçin Döviz Gelirlerini Artır-
ma İmkânları	Dr. Tunca TOSKAY
20 Azgelişmişliğe Karşı Mücadelenin Hedefleri ...	Çev. Dr. Ali ÖZGÜVEN
29 Kooperatifin Doğuşu	Çev. : Rahmi ÖNEN
35 Mezunlarımızdan Ali Tokmakoğlu	Nihat BATUR
41 Cemiyetten Haberler	* * *

Sevgili Okurlar

Serbest Mali Müşavirlik'e dair

Camiamızın olduğu kadar Maliyemizin de esaslı davalarından biri olan «Serbest Mali Müşavirlik» mevzuna 6-8 Eylül, 1965 tarihinde İzmir'de yapılan Türkiye 9 ncü Muhasebe kongresinde gene dokunuldu. Bu günün ekonomik sistemi içinde kanunun neden çıkarılmadığı sebepleri ele alındı. Fakat, neticede kanun gene çıkmadı ve çıkması daha uzun seneler şüpheli... Bir tarafta dar görüş, diğer tarafta aşırı sömürme siyaseti ve politik mülahazalar; zaten hazırlanışı sakat olan ve bu kongre sebebiyle bazı zümrelere avantajlar sağladığını bir kere daha açıkca gördüğümüz tasarının kabul edilmeyişinin sebeplerini iyiden iyiye ortaya döktü.

Esas mesele, iktisatçının sahalarını 1940 yılına kadar paylaşmış olanların, bu yeri her bakımdan hak sahibi olanlara bırakmak istememelerindedir. Bugün halâ o dar görüş, siyasal Bilgiler Fakültesi ile Hukuk Fakültesi mezununa kaymakamlık hakkını verirken; gerek geniş hukuk kültürüne gerekse geniş iktisadi (sosyal ve mali) bilgiyle mücehhez iktisatçıdan bu idari vazifeyi sakınmaktadır. İşte, bu düşünce işletmecisi iktisatçının yerinde teknik eleman rahatça kullanılmaktadır. Bütün bu tezatların nedenine cevap verilemezken «Serbest Mali Müşavirlik» mesleği tabiatıyla yaratılamıyor. Bugün, Tıp Fakültesini bitiren doktor, Eczacı fakültesini bitiren Eczacı, Hukuk Fakültesini bitiren Avukat veya Hakim'dir. Fakat, İktisat Fakültesini bitiren acaba nedir?!... Bu sınıftan yetişenlerin de memlekete verecekleri hizmeti, bir hizmet sınıfı ismi altında yapma'ları zamanı gelmiştir. Bu sınıf işte «Serbest Mali Müşavirlik» mesleğidir. Şartlarını da dalma basite irca etmekte fayda vardır. Tıpkı avukatlık gibi, Serbest Mali Müşavirlik yapmak isteyenlere, muayyen müddet Maliye teşkilâtı içinde ve Serbest Mali Müşavirler yanında staj mecburiyeti konulmalıdır. Staj müddeti sonunda ehliyeti kazanan bu mesleği ifa etmeli sıradan yetişmiş ehil olmıyanların elinden hem vatandaşı hem de devletin maliyesini kurtarmalıdır.

Ekonomik Durum

Karma Ekonomi Bizim İçin Bir Kurtuluş Sağlıyabilir mi?

Zeki ERGİNSU

Başbakan Sayın Suat Hayri Ürgüplü, «Karma Ekonomide Plân - lama ve Gelişme Semineri'ni» şu konuşmayla açmıştır: Karma Ekonomi, enine boyuna tartışılmış ve lüzumuna kanaat getirilmiş bir sistem olarak, memleket politikası bakımından benimsenmiştir.

Muhtelif memleketlere ait birçok özel sektör temsilcileri ve ilim adamları konuşmalarında Karma Ekonomiyi müdafaa etmişlerdir.

Bhalchandra Digamber Garware: Hindistan'ın ünlü iş adamlarından olup, Hindistan'ın plânlı ekonomisinde özel sektörün yeri adlı konuşmasında, Demokratik düzen içerisinde yapılan herhangi bir plânla-mada özel sektörün rolü daima büyük olmalıdır. Devlet, hukuk düzeni-ni temin ettikten sonra, özel sektörün gelişebilmesi için alt yapı (infrastüktür) yatırımlarını artırmalıdır. Ayrıca devlet, özel sektör için birçok vasıtalar ucuz fiyatla temin etmeli, malî yükünü hafifletmek için vergi indirimleri yapmalı, gümrük ve diğer vasıtalarla gelişen yerli endüstri-yi dış rekabetten korumalı ve istihsal edilen mallara para bulmalıdır.

Nejat Eczacıbaşı : Karma Ekonomi, hürriyetle müdahaleyi, plânla teşebbüs serbestliğini birleştirmesini bilmıştır.

Prof. Wolfgang Friedmann: Columbia Üniversitesi Profesörlerin - den olup konuşmasında: Karma ekonomide kamu sektörünün kâr et-

mesi şart değildir. Yatırımlar sosyal gayelerle yapıldığı için, İktisadi devlet teşekküllerinin başarısı ticarî kârla değil, sosyal kâr'la ölçülmelidir.

Vehbi Koç : Türkiye'de hem kamu sektörünün ve hem özel sektörün birlikte yaşayacaklarına inanıyorum. Bir vatandaş olarak kamu sektörünün verimli çalışmasını isterim. Bu bizim de menfaatimizdir. Ancak kamu sektöründe maaş az, müdahale çöktür.

Prof. Besim Üstünel: Türk ekonomisinde verimliliği azaltan en önemli faktörlerin dış ticaret rejimimiz ve her iki sektördeki sevk ve idare alanındaki kifayetsizliğimizdir.

Böylece Karma Ekonomi, bazılarına göre ilerde özel sektörün hakiyetini sağlayacak bir atlama tahtası olarak kabul edilmiştir. Diğer bir ifadeyle devlet eli ile fert zengin etmenin en müsait zemini Karma Ekonomidir. Halbuki Ekonomide özel sektörün karakteristik vasfı: Piyasada yatırım-istihsal-işletme faaliyetinin organizasyonunu yapanlara, yürütülmesini sağlayanlara ve riskini üzerine alanlara «Müteşebbis» denir.

Devlet özel sektörün gelişmesi için himaye tedbirleri aldığı zaman bu tedbir, ekseriyeti teşkil eden halk çoğunluğunu mutazarrır etmemelidir. Devlet, yerli sanayii korumak için gümrük tedbirlerini artırdığında, yerli sanayii ihya etmek için alt yapı (infranstüktür) yatırımları yapabilmesi için vergi nisbetlerini yüksek tuttuğunda emisyonu artırdığında v.s. tedbirlerle serbest rekabet nisbi şekilde azalır, neticede dahili fiyatlar yükselir ücretler artmadığı için toplumun huzuru bozulur. Hakikatte özel sektörün kalkınmasında, fedakârlığa müstehlik yani ücretle yaşayan hizmet erbabı katlanmış olur.

Bu itibarla devlet sadece özel sektörün hâmisî olmayıp ülke üzerindeki toplumun koruyucusu olduğuna göre; toplumun tasarrufu olan sermayeyi de, iktisadî mülâhazalarla en iyi şekilde değerlendirmesi icap eder. Bu fikirden mülhem olarak memleketimizde karma ekonomi içersinde devlet, beklenen fonksiyonunu başaramamıştır. Bunun sebebi de, cumhuriyetin ilânından bugüne kadar, özel sektörün toplum aleyhine faaliyetlerini frenliyecek, devlet fonksiyonunun prensiplerini müdafaa eden fikirlere ve siyasi parti teşekküllerine müsaade edilmiş olmasıdır.

Buna rağmen, karma ekonomi içersinde İktisadî Devlet Teşekküllerinin kurulmasına, memleketimizin kaderine uzun zamandanberi te-

sir etmiş olan C. Halk Partisinin programında rastlanır. Madde: 5 — Devletçiliğimiz, milli tarihimizin zaruretlerine, memleketi iktisaden süratle kalkındırmak ihtiyacımız ve milletimizin yaşama şartlarının sosyal adalet ve sosyal emniyet içinde yükseltilmesi lüzumuna dayanan içtimai ve iktisadi bir prensiptir. Bu partinin idaresi, sonradan daha çok sağcıların tazyikinde kaldığı için reformist hareketlerden uzaklaşmış - tır.

Böylece İktisadi Devlet Teşekkülleri, siyasi hayatta serbest kalan özel sektörün sağ darbeleri altında ezilmiştir.

Karma Ekonomi Semineri'nin onbirinci gününde söz alan Makine ve Kimya Endüstrisi Genel Müdürü sayın Celâl İmre özetle: Öz ve yabancı kaynakları ile 54.6 milyarlık bir değer kullanan İktisadi Devlet Teşekküllerinin verimi tatmin edici olmaktan çok uzaktır. 1963 yılında bilânçosu meclis müzakerelerine tabi olan 51 teşekkülde 36 sı bilânçolarında 1.029.000.000.- TL. zarar kaydetmiş, dört teşekkülde bünyeleri icabı kâr sağlamamıştır. İktisadi Devlet Teşekkülleri halen sağladıkları kârdan, daha ziyade faiz ödüyorlar. Memur ve müstahdem kadroları lüzumsuz yere genişletildiğinden kalifiye eleman temin edilememektedir.

Diğer taraftan özel sektörün temsilcisi olan bir partinin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, sekize yakın İktisadi Devlet Teşekküllerinin Genel Müdürlerini değiştirmekle, işletmelerin sevk ve idaresini işlemez hale sokmuştur. ,

Karma Ekonomi içerisinde, Millî gelirinde sosyal adalet ölçüsüne göre dağıtılması icap ederdi! Anayasa Madde: 2 — Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.

Prof. Enos'un 1962 yılı Millî Gelir hesaplarımız üzerinde yaptığı incelemelerle 50. milyar liralık Millî Gelirimizin, 6 nevi gelir sahibi grubu arasında şu şekilde bölündüğünü tesbit etmiştir:

- 1) Düşük gelirli tarım üreticilerinden aile başına düşen: 1040. TL.
- 2) Orta gelirli tarım üreticilerinden aile başına düşen 7730 TL.
- 3) Yüksek gelirli tarım üreticilerinden aile başına düşen ... 41.340 TL.
- 4) Ücretliler ve Küçük Esnaf gurubunda aile başına düşen... 3990 TL.
- 5) Memur ve hizmetliler gurubunda aile başına düşen 6780 TL.
- 6) Müteşebbisler gurubunda aile başına düşen 94.600 TL.

Memleketimizin diğer davalarını da düşünecek olursak, ezcümle:

- 1) Türkiye'de gecekondlu sayısı şehirlerde 700.000 adedi geçiyor. Buna Anadolu köylerinin ilkel meskenleri dahil değildir. Buralarda doğum nisbeti %3, ölüm nisbeti % 5 dir.
- 2) Mevcut 40.000 köyün, 17135 inde henüz okul yoktur.
- 3) Türkiyede 16 milyon nüfus tarımla uğraşıyor, bunun 12 milyonu çalıştığı toprağa sahip değildir.
- 4) 22 Milyon nüfus elektriğin nimetlerinden henüz mahrumdur.
- 5) 1.000.000 den fazla veremli vardır.
- 6) Fiatlar daima artma temayülündedir.
- 7) 5 milyonun üstünde işsizlik hüküm sürmektedir.

Bu itibarla Karma Ekonomiyi, memleket gerçeklerini mihver kabul ederek grup menfaatlerini gözetmeden yürütebilmemiz için özel sektöre tanınan siyasî göç kadar toplum menfaatlarını müdafaa eden reformist fikirlere de müsamahakâr davranmak icap eder.

Yeni Yayınlar : 1965

Ticari ve Sinaî İşletmeler ile Bankalar ve İktisadi
Devlet Teşekküllerinde

REORGANİZASYON
ve
MODERN SEVK VE İDARE

Yazan : Dr. Bedri İŞİL

Seka Genel Müdürlüğü Plân ve Organizasyon Müdürü

Kitabın tevzi adresi : P.K. 66 . İZMİT

Fiatı : 25. TL.

Ayın Ekonomik Olayları

Hazırlayan: Nihat BATUR

AID Türkiye'ye 44 milyon TL. sı kredi verdi.

1965 yılı malî fon'undan ayrılan kredi kalkınma tasarılarının finansmanına sarfedilecektir. 40 yıl gibi uzun vadede ödenecek bu kredinin ilk on yılı %1 müteakkip yıllar ise % 2,5 nisbetinde faizi hesaplanacaktır.

İktisadî yatırım mevzuunda incelemeler yapacak Rus heyeti Ankara'da

Sovyetler Birliğinin memleketimize yapacağı iktisadî yatırımlarla ilgili mevzularda ön tetkik yapacak 22 kişilik müşavir uzmanlar heyeti, İstanbul'daki kısa tetkiklerini müteakkip, başta Devlet Plân lama teşkilâtı ilgilileri olmak üzere İktisadî Devlet Teşekkülleriyle gereken işbirliği çalışmalarını gerçekleştirmek için Ankara'ya gelmişler ve çalışmalarına başlamışlardır.

Dünya Bankası Hindistana 100 milyon dolar kredi açıyor.

Haber aldığımıza göre tamamen yatırım malzemelerinin ithalatını finanse etmek üzere Dünya Bankasına bağlı olan AID teşkilâtı Hindistana 100 milyon dolarlık bir kredi açmayı kabul etmiştir.

Dış Sektör Plânlama Semineri ,

Dış sektör plânlama semineri Birleşmiş Milletler teşkilâtı tarafından tertip lenerek Devlet Plânlama teşkilâtının so-

rumluluğu altında yapılmıştır. Muhtelif memleket temsilcilerinin katıldığı toplantı 6-17 Eylül tarihleri arasında Devlet İstatistik Enstitüsü salonlarında devam etmiştir. Başlıca şu konular üzerinde durulmuştur:

1 — Dış Ticaret sektörünün önemi ve dış ticaret plânlaşmasının stratejisi.

2 — Döviz gelirlerinin tahmin metodları ve bir orta vadeli plânın hazırlanmasındaki ihtiyaçları.

3 — İhracaatı geliştirme ve ithalat ikamesi projelerinin en iyi şekilde seçimi problemi.

4 — Orta vadeli plânlardan uygulamaya geçiş.

5 — Dış yardımın millî plânlarla birleştirilmesindeki problemler.

6 — Döviz masraflarını azaltmak ve döviz kazançlarını yükseltmek için baş vurulan millî tedbirler.

7 — Bölgesel iktisadî işbirliği tedbirleri.

Türkiye 9 ncü Muhasebe Kongresi yapıldı.

6-8 Eylül tarihleri arasında İzmirde yapılan kongrede, bilhassa Serbest malî müşavirlik kanununun biran evvel çıkarılması üzerinde durulmuştur. Bu günkü malî sistem içinde büyük bir boşluğu dolduracak olan müessesenin doğuşu, hem devletin hem de mükellefin daha rahat

çalışmasına imkân vereceğimuhtelif sözcüler tarafından görüş birliğine varılarak ileri sürülmüştür.

Türkiye'nin yeni aldığı dış krediler.

Geçtiğimiz ay içinde yapılan anlaşmalar neticesi Amerikadan 11,6 milyon, İtalyadan ise 10 milyon dolar kredi temin edilmiştir. Amerikadan sağlanan kredinin 7 milyon 690 bin doları enerji nakil şebekesi kurmaya tahsis edilmiştir. İtalyadan sağlanan kredi ise malî yardım şeklinde olup bazı borçlarımızın röfirans namında kullanılacaktır.

34 ncü İzmir Enternasyonal Fuarı kapandı.

20 Ağustos 20 Eylül 1965 tarihleri arasında devam eden Fuara bu yıl 35 yabancı devlet katılmıştır. Fuarda diğer senelerden farklı olarak bazı festivaller, şenlikler, gösteriler meyanında Özel programlar da tertip edilmiştir. Fuar bu bakımdan da ayrıca ilgi görmüştür. Bu yıl 2 milyon 201 bin 953 kişiye kapılarını açan İzmir Fuarı ziyaretçi bakımından da diğer senelere nazaran rekor kırmıştır.

Fuarın diğer ilgi çeken cephesi; her geçen gün biraz daha kalkınan, sanayileşen memleketimizin millî ekonomiye kazandırdığı millî müesseselerimizin mamulleriyle zengin bir pavyon olarak kazınan Odalar Birliği pavyonuydu. Fuar gerek yerli ve gerekse yabancı iştirakçiler bakımından da diğer senelerin rekorunu kırmıştır.

Dünya Tütün Ticareti Kongresi

Beynelmilel Tütün Ticareti Kongresinin ikincisi bu yıl 16-26 Eylül tarihleri arasında İstanbulda yapıldı. Başlıca ihraç mallarımızdan biri olan Tütün mevzuunda konferansbüyük bir ilgi ile takip edilmiştir. Memleketimizden 128 delegenin iştirakiyle yapılan kongreye 47 memleket iştirak etmiştir. Gümrük ve Tekel Bakanlığı tarafından tertip edilen Kongreyi Başbakan Suat Hayri Ürgüp'ü ilk konuşmayı yaparak açmıştır. Müteakkiben Gümrük ve Tekel Bakanı bilâhère de Rodez yada yapılan ilk kongre başkanı Sir Campbell söz almışlar tütünün dünya ticaretindeki önemini belirtmişlerdir. 13 komite halinde organize edilmiş olan temsilciler tütünün gerek ticareti gerekse diğer problemlerini müzakere etmişlerdir.

Karma Ekonomide Plânlama ve Gelişme

Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti tarafından tertip edilen konferansa Eylül ayının ilk haftasında da devam edilmiştir. Dergimiz bu konferansa ait mevzuları okurlarına önümüzdeki sayıdan itibaren sunacağını müjdeliler.

XVI ncı İthal Kotaları Hazırlık çalışmaları başladı.

XV nci kotaya kadar vaki aksaklıkların giderilmesi ile yeni kotaya ait istek ve dileklerin 20. Ekim. 1965 tarihine kadar Odalar Birliğine gelecek şekilde gönderilmesi talep edilmiştir. Alâkalı odaların teklifini müteakkip 2-6 Kasım tarihlerinde XVI ncı kotanın esaslarını tayin için Ankarada çalışmalara başlanacaktır.

Tarım İşçileri ve Sosyal Politika

Dr. Emin ATALAY

Sosyal politikadan ön plânda sanayi işçileri meselesi anlaşılmaktadır. Aslında sosyal politikanın, 19. asırda sanayi gelişmesiyle birlikte doğmuş ve gelişmiş bulunmasının bunda etkisi vardır.

Bu anlayış ile tarım işçileriyle ilgili sosyal mevzuat bazı memleketlerde sanayi işçilerinininkine nazaran daha geç ve daha az şumüllü olarak ele alınmış, bazı memleketlerde ise tarım işçileri çalışma mevzuatının kapsamı dışında bırakılmıştır. Memleketimizde bu son guruba dahildir; yani tarım işçileri İş Kanununun kapsamı dışında bırakılmıştır. Mamafih tarım alanında bazı yerlerde asgarî ücretlerin tesbit edilmesi bu kaidenin bir istisnasını teşkil eder. Ayrıca Sendikalar Kanununa göre tarım işçilerinin teşkilâtlanmaları ve Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanununa göre de toplu sözleşme yapmaları mümkün kılınmıştır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı 1965 yılı Programından elde edilen rakamlara göre, Türkiye'de aktif nüfusun % 77 si tarım sektöründe çalışmaktadır. Bu nisbet mutlak rakam olarak yuvarlak 10 milyonu ifade eder. Bunun % 10'unu tarım işçisi olarak kabul edildiğine göre biz de 1 milyon tarım işçisinin mevcut bulunduğu sonucuna varılabilir.

Ekonomimizin asıl unsurunu teşkil eden ve yüksek derecede iş gücü istihdam olunan tarım sahası İş Kanununun ve Sosyal Sigortalar Kanununun kapsamı dışında bırakılmıştır. Bunun muhtelif sebepleri vardır. Bu sebebler aslında diğer memleketler için de varittir.

1 — Memleketimiz tabiat şartları itibariyle birbirinden farklı bölgelere ayrılmakta ve buralarda muhtelif ürünler yetiştirilmektedir. Buna göre her bölgede çalışma şartları, işçilerin iskân ve iâşe durumları iş müddetleri ve ücret meseleleri başkalıklar arzetmektedir. Bu başkalıklar karşısında genel bir mevzuata gitmenin zorluğu meydandadır.

Bundan başka bir memleketin mevzuatını memleketimize aktarmak da kolay hatta mümkün değildir.

Esasen sanayi hayatının mütecanis iş hayatı tarımda hiç bir yerde mevcut değildir.

Binaenaleyh tarım alanında bir iş mevzuatına gidilirken her bölgenin hususiyetlerinin etraflı bir şekilde tetkik ve tesbit edilmesi gereklidir.

Mamafih yabancı memleketler mevzuatından onların bu konudaki tecrübelerinden de istifade edilebilir. Bu ise uzun çalışma ve araştırmaları gerektiren bir husustur.

2 — Tarım faaliyetleri genel olarak mevsimlik faaliyetlerdir. Yerine göre bazı mevsimlerde hiç çalışılmaz, bazı mevsimlerde de uzunca bir müddet çalışmak icabeder. Böyle bir durum da çalışma ile ilgili tedbirlerin alınmasını zorlaştırıcı niteliktedir.

3 — İş Kanunlarının gözettiği ana gayelerden biri de, iş yerleri itibariyle işçinin sağlığının korunmasıdır. Tarım esasen açık havada çalışılması, bu gayenin önemini kaybetirmektedir.

4 — Türkiye’de tarım faaliyetleri dağınıktır. Büyük çiftlikler dışın da işçiler küçük guruplar halinde çalışmaktadırlar. Bu durumda müşterek çalışma normlarının tesbitini güçleştirmektedir.

5 — Türkiye’de tarımda küçük aile işletmeleri hakimdir ve burarlarda esasen aile fertleri çalışmaktadır. Aile fertlerinin ise, çalışma şartlarının tesbiti lüzumu doğmamaktadır.

6 — Türkiye’de tarımda çalışanların büyük bir kısmının aile fertleri olduğuna yukarıda değinmiştik. Aile fertleri dışında olan işçileri de, işlerinin devamlılığı bakımından ikiye ayırmak mümkündür:

A) Devamlı işçiler,

B) Devamlı olmayan işçiler (göçebe işçiler).

Devamlı işçiler tarım işçilerinin % 10’nu civarında tahmin olunmaktadır. Bunlar mahallî örf ve adete göre yapılan sözlü mukavelelerle istihdam olunurlar. Ücret alırlar; işveren tarafından iase ve ibadeleleri temin olunur, hatta hastalıklarında bakım ve tedavilerini de işveren yüklenir.

Devamlı işçi olmayanlar yılda muayyen bir müddet veya muayyen

ihtiyaçlarını karşılamak üzere muayyen bir miktar parayı (meselâ bir öküz parası) kazanıncaya kadar gündelik esasına göre çalışanlardır. Bunlarla ilgili normların vaz edilmesi çeşitli güçlükler doğuracak nitektedir. Nitekim bunlar aslında küçük arazi ve mal sahibidirler. Kendi topraklarında işçi istihdam ettikleri dahi olur ki, bu halde işveren durumuna geçerler.

7 — Tarımda ücret konusu da sanayie nazaran başkalıklar arzeder. Başkalıkları iki grupta toplamak mümkündür. Evvelâ tarım işinin mahiyeti ve tarım işletmelerinin bulundukları yer itibariyle ücretin hem nakdî hem de aynı olmasında zaruret vardır. Nakdî ücret verilmele beraber iâşe ve ibadenin sağlanması zorunluğû gibi. Saniyen tarımda ücretler, içinde bulunulan ve geçmiş yılın tabiat şartlarına, rekolteye ve netice itibariyle mahsûl fiatlarına sıkı sıkıya bağlıdır.

Binaenaleyh tarımda ücret konusu mevzuatla ele alınırken, yukarıda zikredilen faktörlerin de hesaba katılması icap eder ki, bu da kolay bir iş değildir.

8 — Burada da meselelerin halli için sadece mevzuat isdarı yeterli olamaz. Herşeyden evvel mevzuatın tatbikini kontrol ve takip edecek yeterli bir teşkilâtın kurulması da elzemdir. Tarım işletmelerinin dağınlıklığı karşısında, böyle bir teşkilâtın kurulması ve işletilmesi hakikaten güç bir husustur.

Sosyal politikanın baş yürütücüsü Devletin, bu alandaki mevcut teşkilâtının, meri sosyal mevzuatın tarım dışındaki sektörlerde şumüllü bir şekilde yürütülmesine dahi yeterli olduğu iddia olunamaz. Binaenaleyh tarım alanının iş ve işçi meselelerine mevzuatla el atılmak istenirken yeterli teşkilât konusunu da birlikte mütalâa etmek gereklidir.

9 — İş Kanununun tedvini bakımından bilhassa memleketimizde; çoğu kere tarımda işçi ve işverenin tesbiti zor bir husustur.

Yukarıda söylenenlerle, tarım alanında sosyal politika tedbirlerinin alınmasında karşılaşılabacak bazı güçlükler ortaya konulmak istenilmiştir. Güçlüklerin tesbiti hekim teşhisine benzetilebilir. Ancak isabetli bir teşhisten sonra başarı vadeden bir tedaviye başlanabilir. Gerekli sosyal politika tedbirlerinin alınmasını da başarılı tedaviye benzetmek mümkündür.

Netice olarak denilebilir ki, tarımda çalışan işçilerin sosyal politika, sosyal güvenlik tedbirlerine olan ihtiyaçları, sanayi işçilerinininkinden daha az değildir.

Sendikaların Siyasi Faaliyeti

Doç. Dr. Metin KUTAL
İktisat Fakültesi

Siyasetle uğraşma mefhumunun değişik anlamları

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu tarafından açıklanan ve önümüzdeki seçimlerde bazı siyasi şahsiyetlerin seçilme şansını azaltmak maksadıyla hazırlanan (kara liste), son günlerde siyasi bir tepki ile karşılaşmış ve bilindiği gibi bu konu ile ilgili olarak bastırılan broşürlere savcılık kararı ile el konulmuş, bu harekete önderlik eden sendika liderleri hakkında da kovuşturmaya başlanmıştır. Böylece sendikaların siyasi faaliyette bulunup bulunamayacakları konusu politik çevreleri ilgilendirdiği kadar sosyal bakımdan da aktüel bir mesele hüviyetini kazanmış bulunmaktadır.

Hür Dünya sendikacılığında çok çeşitli şekiller altında ortaya çıkan, hemen her ülkenin siyasi, sosyal ve iktisadi hayatı ile yakından ilgili olarak değişen bu meseleyi teorik ve pratik tarafları ile tek bir makale çerçevesi içinde incelemeye imkân olmadığı aşikârdır. Biz aşağıda sadece sendikaların siyasetle uğraşmalarının değişik anlamlarına kısaca temas etmekle yetineceğiz. Memleketimizde ortaya çıkan ve son günlerde münakaşa mevzuu olan hukukî durumu ise bir başka makalede incelemeye çalışacağız.

Modern devletin sosyal ve iktisadi fonksiyonları, bilindiği gibi, gittikçe artmakta, amme organlarının çalışanların yaşama şartlarına müdahalesi gün geçtikçe daha bariz bir hal almaktadır. Bu durum karşısında işçilerin kendi hak ve menfaatleri ile yakından ilgili olarak alınan kararlar karşısında söz sahibi olmaları, sendikaları vasıtasıyla amme organlarına tesir etmeğe çalışmalarını tabii, hatta zarurî karşılamak

gerekmektedir. Meselâ milli gelirin daha âdil esaslara göre bölünmesini talep etmek, dış ticaret rejiminin ücret karşılığı çalışan emekçi sınıf lehine tanzimini istemek, milli yatırım ve istihdam politikasını tenkit veya tasvip etmek gibi faaliyetler geniş manada siyasetle uğraşma şeklinde kabul edilmekte ve umumiyetle hür ülkelerin mevzuatı tarafından yasaklanmamış bulunmaktadır.

Buna mukabil, belirli bir siyasi parti ile sendikaların temas ve karşılıklı yardımlaşma münasebetini ifade eden ve belirli bir siyasi partinin maddi ve manevi baskısı altında bulunan sendikaların günlük politikaya karışmaları dar manada siyasi faaliyet olarak vasıflandırılmakta ve umumiyetle yasaklanmaktadır.

Ancak bu son hususu dahi bütün hür ülkelere teşmil etmemek gerekmektedir. Gerçekten çeşitli ülkelerin tarihi ve kültürel şartları, demokrasi tecrübelerinden elde ettiği sonuçlar o ülkenin sendikacılığını siyasi partiler karşısında tamamen müstakil hale getirebildiği halde, bazen belirli bir siyasi parti ile tam bir işbirliğini gerektirecek organik bir bağın kurulmasına kadar varabilmektedir. Bu son duruma en güzel misal İngiliz sendikacılığıdır. Sendikaların hiç bir şekil ve surette siyaset yapamamaları ise umumiyetle siyasi demokrasi tecrübesi olmayan, sendikacılığın henüz kuruluş çağını idrâk ettiği ülkelerde bahis konusu olduğu dikkati çekmektedir. Maamafih bu son gruba dahil olan bir kısım ülkede sendikalar amme otoritelerinin tesirine kısmen maruz kalmakla beraber, koloni idaresine karşı milli mücadeleyi destekleyen teşekküller sıfatıyla siyasi iktidarlar üzerinde muayyen bir tesir imkânına da sahip bulundukları gözden kaçırılmamalıdır.

Diğer taraftan dünyadaki sendikaları, siyasi faaliyet bakımından yukarıda temas ettiğimiz kategorilerden birine veya diğerine ithal etmeğe imkân yoktur. Meselâ belirli bir siyasi parti ile organik bir bağa sahip olmamakla beraber seçimlerde partilere aday tavsiye eden veya şu veya bu partiyi seçimlerde destekleyen sendikalara rastlanmaktadır. Nitekim A.B.D. de sendikaların doğrudan doğruya bir siyasi teşekkülü seçimler sırasında desteklediği bilinmektedir. Fransada ise bu destek açıkça yapılmamakta, fakat çeşitli ideolojik ve dini inanç farklarına göre parçalanmış bulunan sendikalar kendi tandanslarına uygun partileri endirekt şekilde desteklemektedirler.

Sendikaların siyasi faaliyetlerine esas teşkil eden kıstasın tayininde bizzat siyasi rejimin demokratik karakterinin rol oynadığı söylene-

bilir. Gerçekten siyasi rejimler komünist veya faşist karakterli totalitarizme kaydıkça sendika hürriyeti tehlikeye düşmekte, hatta tamamen ortadan kaldırılmaktadır. Bu çeşit bir siyasi rejimde sendikalar siyasi faaliyet kanalıyla amme otoritelerine tesir etmek imkânından tamamen mahrum edildikleri gibi, sivası merciler sendikaları işçi sınıfını kontrol altında tutabilmek için bir nevi vasıta olarak kullanmaktadırlar.

Buna mukabil siyasi demokrasinin gelişip yerleştiği ülkelerde sosyal sınıfların bir realite olarak kabul edildiğini ve bunların serbestçe teşkilatlanmalarına imkân verildiğini müşahade etmekteyiz. Zira amme organlarının müdahalesinden uzak bir şekilde serbestçe teşkilatlanan sendikaların, temsil ettikleri sınıfların menfaatlerini koruyabilmek için siyasi organlar üzerinde zaman zaman bir nevi baskı grubu haline gelmeleri tabii görülmektedir.

Şu halde özet olarak denilebilirki sendikaların siyasetle uğraşmaları önce dar veya geniş anlamları bakımından farklılık arz etmekte, dar manada siyaset yapmak suretiyle belirli bir siyasi teşekkül ile temas kurma dahi pek çeşitli şekil ve suretlerde ortaya çıkmaktadır. Bu farklı durumları bütün ülkelere şamil olacak şekilde belirli kıstaslar içinde toplamaya ve izah etmeğe imkân olmadığı kanaatindeyiz. Her ülke kendi siyasi rejimine, sendikacılık alanında kazandığı tecrübeye, ekonomik ve sosyal şartlarına göre mesleki teşekküllere az veya çok bir hareket serbestisi tanımakta, yahut ta siyasi faaliyetler konusunda dar bir zihniyetle hareket ederek mutlak bir yasaklama cihetine gitmektedir. Herhalde şu cihet kesinlikle söylenebilirki sendikalara her türlü siyasi faaliyeti yasak eden bir rejimde normal şekilde çalışan demokratik bir rejimden bahsedilemez.

Az Gelişmiş Ülkeler İçin Döviz Gelirlerini Artırma İmkânları ve Türkiye'nin Aldığı Yardımlar

Dr. Tunca TOSKAY

— I —

Günümüzde geri kalmış ve azgelişmiş ülkelerin gelişmeleri için Sanayileşmeleri gerekmektedir. Sanayileşme ise, değişik ölçüde olmakla beraber, dış finansmana ihtiyaç göstermektedir. Sonuç olarak sınaî yatırımların artabilmesi için döviz gelirlerinin de hiç değilse belirli ölçüde artması icabetmektedir.

Geri kalmış ve azgelişmiş ülkeler için döviz gelirlerini artırma imkânları olarak gözükten yollar:

- a — İhraç mallarının üretimini geliştirerek daha fazla ihracat yapmak,
 - b — Özel dış yatırımları ülkeye çekmek,
 - c — Uluslararası kuruluşlardan veya diğer devletlerden yardım almak.
- olarak görülmektedir.

Şimdi gelişme yönünden bu gayretlere ne derece güvenilebileceğini görelim.

Geri kalmış ve azgelişmiş ülkelerin ihraç mallarının üretimlerini arttırarak daha fazla ihraç etmeleri ve bu yoldan döviz gelirlerini arttırmaları imkânı oldukça sınırlıdır. Şöyleki; önce ihraç malları üretimini arttırmak her zaman mümkün olmayabilir. Sonra üretimin arttırılabildiğini farzetsek dahi bu malların ihracında güçlüklerle karşılaşılabilir. Genel olarak geri kalmış ve azgelişmiş ülkelerin ihraç malları

fazla çeşitli değildir. Bu ülkeler daha ziyade birkaç hammadde ihraç ederler. Üretimi arttırma ve ihraç imkânlarının da bulunduğunu farz etsek bile dış ticaret hadleri bu ülkelerin aleyhine çalışmaktadır. 1950-1960 Döneminde dış ticaret hadlerindeki aleyhte gelişme yüzünden geri kalmış ve az gelişmiş ülkelerin kaybının 13 milyar dolar olduğu ifade edilmektedir. (1)

Özellikle dış ticaret hadlerindeki bu gelişme sonucu geri kalmış ve az gelişmiş ülkeler için hammadde ihraç edip karşılığında sermaye teşhizatı ithal ederek gelişme yolu çok sınırlı kalmaktadır. Gelişmiş ülkeler Dünya Ticaret ve Kalkınma Konferansında mevcut durumun biraz olsun değişmesini sağlayacak teşebbüsleri dahi olumlu karşılamamışlardır.

Geri kalmış ve az gelişmiş ülkelerin ihracat gelirlerini arttırma imkânına değindikten sonra şimdide özel dış yatırımları kendilerine çekmeyolu ile döviz gelirlerini arttırmalarının ne derece mümkün ve faydalı olabileceğini kısaca görelim.

Özel teşebbüslerin yatırımları uluslararası alanda da daha ziyade talep seviyesine bağlı olarak yön alır. Esasen özel dış yatırımların geri kalmış ve az gelişmiş ülkelerde gelişmiş endüstri ülkelerine ihracat için çalışan üretim dallarına gelmesi de bu yüzdendir. Özel dış yatırımlar endüstri merkezlerinin talebine uyan şekilde akış gösterdiğine göre uyarılmış yatırım sayılırlar.

Gelişmiş sanayi ülkeleri, değişik ölçüde olmak üzere gerikalmış ve az gelişmiş ülkelerde bulunan veya üretilen hammaddelere muhtaçtır. Özel dış yatırımlar genellikle bu ihtiyacı karşılamak için konu olan ülkelere gelirler. Yoksa bu ülkelerin iç pazarı reel gelir seviyesi düşüklüğü sebebiyle yetersiz olan talep seviyesi ile özel dış yatırımları tatmin etmekten uzaktır.

Gelişmiş ülkeler sanayiinin hammadde ihtiyacını sağlamak veya yine bu ülkeler için hayatı önemi olan bazı maddelerin üretimini kontrol altında tutmak gayesile geri kalmış ve az gelişmiş ülkelere gelen özel dış yatırımların bu ülkelerin dengeli kalkınma çabaları ile ilgisi çok zayıftır. Özel dış yatırımların iç pazar için üretim yapan kesimlere gelmesi özel garantiler almasına veya/ve büyük kârlar temin etmesine

bağlıdır. Ancak bu durumda da getirdiğinden fazla götürmesi ihtimali vardır.

Günümüzde geri kalmış ve az gelişmiş ülkelere yapılan özel dış yatırımların % 90'a yakını petrol alanına akmaktadır. Bu oranda yukarıda belirttiklerimizi doğrulamaktadır.

Geri kalmış ve az gelişmiş ülkelerin dış finansman güçlüklerini hafifletmede yararlanabilecekleri bir diğer kaynak diğer devletlerden ve uluslararası kurumlardan temin edecekleri hibe ve krediler olabilir. Genellikle yardım olarak adlandırılan bu imkânın yardım olma özelliği temin edilme şartlarına sıkıca bağlıdır. Bugün çeşitli vesilerle I.M.F., E.P.U., (sonra) E.M.A. gibi yalnız dış ticareti kolaylaştırıcı ödeme imkânları sağlayan kurumların açtıkları kısa vadeli krediler dahi yardım adı altında belirtilmektedir.

Devletlerden ve uluslararası kurumlardan alınan hibe ve kredilerin geri kalmış ve az gelişmiş ülkelerin gelişmesine yardımcı olması ekonominin dengeli büyümesine yarayacak prodüktif alanlara yatırılmasına bağlıdır. Ayrıca alınan yardım kredi ise vadesinin uzun, faiz haddinin düşük olması, kredi veren ülkenin sırf kendi ihraç mallarının sürümünü temin vasıtası olmaması, ekonomi için öncelik taşımayan projelerde kullanılma gibi şartlar taşımaması gerekir.

Ancak yukarıda sıralanan özellikleri taşıyan kredi ve hibeler temin etmek son derece güçtür. Bulunsa bile miktar olarak büyük olan problemlerin çözümü için pek yetersiz miktarda olacaktır. Aksine günümüzde geri kalmış ve az gelişmiş ülkeler yukarıda sıraladığımız nitelikleri taşıyan yardım temin edemediklerinden büyük borç yükleri altına girmiş bulunmakta ve borçlarını yeni borçlar olarak ödemektedirler.

II

Türkiye'nin 1948-1964 döneminde aldığı yardımlar :

Diğer az gelişmiş ülkeler gibi Türkiye de dış tediye güçlükleri ile karşılaşmakta döviz giderlerini kendi kaynaklarından elde ettiği dövizle karşılayamamaktadır.

Türkiye ilk defa 1948 yılında Marshall plânı çerçevesinde dış yardım aldı. Sonra bu plândan alınan yardımın tutarı yarım milyar dolara ulaştı, 1948-1964 döneminde alınan yardımların miktarı 3 milyon dolara yaklaşmaktadır.

Aşağıdaki tablo adı geçen dönemde alınan yardımları kaynak ve çeşidine göre tasnif etmektedir.

Kaynak	Hibe	Kredi	Teknik yar.	Ziraî Yar.	Şarta Bağlı Y.	Top.
A.B.D.	886,8	373,1	43,8	507,8	17,3	1828,8
Almanya		86,75				86,75
İngiltere		9,6				9,6
I.M.F.		145				145.
E.P.U., E.M.A.		151,5				151,5
O.E.C.D.		73.				73.
I.B.R.D.		63,4				63,4
I.D.A.		55,7				55,7
Konsorsiyum (1963)		252,5	(Taahhüt edilen)			252,5
» (1964)		182,5	(Muvakkat taahhüt)			182,5
Toplam						2848,75

1948-1964 Döneminin ilk yıllarında alınan yardımların büyük kısmı yatırımlara tahsis olunuyordu. Meselâ dönemin başlangıç yıllarında alınan yardımların tamamına yakın kısmını temin eden Amerikan yardımları yatırım ve cari harcamalar arasında şöyle bölünüyordu.

Yıl	Cari ihtiyaç maddeleri %	Yatırım maddeleri %
1948 — 49	6	94
1949 — 50	37	63
1950 — 51	33	67
1951 — 52	32	68

Bu yıllardan itibaren dışticaret dengesi bozulduğundan ortaya çıkan açıklar kısa ve orta vadeli kredilerle kapatılmaya başlandı. Meselâ 1952 - 56 arasında açıkların kısa ve orta vadeli kredilerle karşılanan kısmı şu şekilde seyretmiştir.

Yıl	Açıkların kısa ve orta vadeli kredilerle karşılanan kısmı %
1952 — 53	28
1953 — 54	82
1954 — 55	60
1955 — 56	39

Kısa vadeli ve orta vadeli bu krediler ekonomiyi kaldıramıyacağı bir yük altına soktuğundan 1958 de dış borçlar yeniden düzenlendi. Es-

ki borçların bir kısmı tecil edilmiş bir kısmı da alınan yeni kredilerle ödenmiştir.

Türk ekonomisi 1948 — 60 dönemindeki hesapsız dış krediler almanın yükünü halâ taşımaktadır. Türkiye bu devrede gücünün üstünde yaşamının bedelini bugün ödüyor sayılamaz. Çünkü her yıl ödenen dış borçlardan fazla dış kredi almaktayız.

Sonuç olarak şunu söyleyebilirizki; özel dış yatırımlar veya diğer devlet ve uluslararası kurumlardan temin edilecek fonlarla geri kalmış ve az gelişmiş ülkelerin gelişmelerinin hızlanması çok güç sağlanan bir çok faktörün bir araya getirilmesine bağlı kalmaktadır.

Az Gelişmişliğe Karşı Mücadelenin Hedefleri

Charles Bettelheim tarafından
Cité Universitaire'de
verilen konferans Paris, 1961

Çev. Dr. Ali ÖZGÜVEN

Gelişmemiş ülkelerin - ister geri kalmış, ister genel durum olan bağlı ekonomiler şeklinde olsun - hızlı bir iktisadi gelişmeyi ümit etmeleri nafilidir.

Ekonomik bakımdan az gelişmişliğe karşı mücadele yolları, geri ülkelere son darbeyi indirecek bir iktisat politikasının hedeflerine veya bu hedeflere varmak için uygulanacak vasıtalarla göre farklı seviyelerde yer alır.

Hedefler, uygulama vasıtalarına tâbi olduğundan analizimiz, şüphesiz, önce ulaşılması istenen amaçlara uygun bir seyir izleyecektir.

— Geri Kalmışlığa Karşı Savaşın Hedefleri

Bunlar, nihai ve ara hedefler olmak üzere ikiye ayrılabilir.

Nihai hedefler (objectifs ultimes), bütün nüfusun hayat seviyesini yükseltmek, halkın artan ihtiyaçlarını - mümkün olduğu kadar - karşılayacak bir ekonominin temellerini atmak ve şüphesiz herkese kapasitesinin ve şahsiyetinin gelişmesini sağlayacak ekonomik strüktürü hazırlamaktan ibaretir. Bu amaca ise geniş ölçüde bir istihlâk hacmi, yüksek bir eğitim seviyesi ve her çeşit dengesizliklerin giderilmesi sayesinde ancak erişilebilir.

Gelişmemişliğe karşı mücadele şartları yanında, bu hedeflere varabilmek için, belli sayıda ara hedeflerin (objectifs intermédiaires) de belirtilmesi zarureti doğuyor.

Bunlardan biri verim (productivité) seviyesinin sürekli olarak ve

yeter derecede yükseltilmesidir. Öyle ki bir iş döneminde gelişmemiş ülkelerden çoğunun kullandığı anlamsız vasıtalarla, bugün yetersiz olan endüstri malları ve tarımsal ürünler çok daha fazla istihsal edilebilsin.

Gerçekten, bu ülkelerin iktisadî yani halkın ihtiyaçlarını - ihracatı değil - karşılayacak faaliyetlerde başlıca rolü oynayan üreticiler sadece zayıf ölçüde etkili, modası ve zamanı geçmiş istihsal faktörlerine sahip bulunuyor. Bu çeşit istihsal araçlarının yerine modern olanlarını ika-me etmek, yeni teknik metotları uygulamak ve bir çok yeni buluşları benimsemek suretile işin verimi arttırılabilecektir. Böylece, nihaî hedef olan yaşama seviyesinin yükseltilmesiyle hayat şartlarının düzeltilmesine elverişli teknik temeller de atılabilecek.

Önemli bir nokta daha var: teoriler ve tecrübeler göstermiştir ki yeni istihsal vasıtalarının büyük bir kısmı ülke içinde yaratılmıyorsa, istihsal tekniğinin genel ve esaslı bir şekilde yenilenmesine başlamak imkânsızdır. Başka bir deyişle, azgelişmişliğe karşı mücadele politikası, tamamlayıcı kısım olarak, ister istemez bir sanayileşmeyi de şart kılmaktadır.

İstihsal güçlerinin hızla gelişmesi için, gereken faaliyetlerin başlıcalarını, sanayileşme hareketi, ziraatin modernleştirilmesi ve ekonomide malların çeşitlendirilmesi teşkil eder.

Her ülkenin sanayileşme merhaleleri, ritmi, mahiyeti ve genişlik derecesi şüphesiz iklime, maden kaynaklarının cinsine, tarımsal şartlara ve sulama imkânlarına bağlıdır, ama sanayileşme kalkınmanın gerekli bir şartı değil mi? Azgelişmişliğe karşı savaşın belki de ilk çözüm yolları: teknik metotları yenilemek, istihsal vasıtalarını günün icaplarına uydurmak ve verimi arttırmak.

Bu hedefler ancak önceden bazı şartların yerine getirilmesi ve belli araçların ortaya konulmasıyla gerçekleşebilir. Şartlardan ilki, günümüzde azgelişmiş memleketlerin, dışa bağlanmaktan kurtulup iktisadî kalkınmalarına doğru yönelmeleridir. Bunun içindir ki ekonomik faaliyetlerin gelişmemiş ülkelerde alınacak kararlara göre ayarlanması gerekir ve zaruridir. İşte az gelişmişliğe karşı başlıca mücadele yollarından bir tanesi. Bu çok önemli şart yerine getirildikten sonra, diğer bütün amaçlar da ortaya atılır ve uygulanır.

Etüdümüzde göz önüne alınması icap eden problemlerin sahası geniş olduğundan, özellikle bazılarını aşağıda sıralıyarak açıklayacağız.

— Devlet in Hâkim İktisadî Rolü

Biraz önce yapılan açıklamaya dayanarak diyebiliriz ki sanayileşmemiş ülkelerin hayat seviyesini yükseltmek için girişilecek savaşın en önemli hedefi, bu ülkeleri karakterize eden ekonomik bağılılığı ortadan kaldırmaktır. Bağılıktan kurtulabilmek amacile, bugünün dünyasında, ilk iktisadî rolün Devlet'e verilmesi bir zaruret halini almıştır. Gerçekten, Devlet ekonomik bağılılığa son vermek ve hızlı bir kalkınmada bütün gerekli istihsal güçlerini harekete getirmek için elverişli imkânları hazırlıyabilir, düzenliyebilir. Bundan dolayı, iktisadî bir liberalizm politikasının, geri kalmışlığı yavaş yavaş bertaraf edebileceğine inanmak tam anlamile hayal olacaktır. Geri kalmış ülkeler yöneticilerinin çoğu bu durumu biliyor; ve liberal düzenin ve özel yatırımların hâkim rolünün hâlâ avukatlığını yapan bazı iktisatçıları büyük bir şüphe ile dinlemektedirler.

Bütün gelişmemiş ülkelerde edinilen tecrübelerle göre, iktisadî «laissez - faire» doktrini, ileri ekonomilerle geri ekonomiler arasındaki seviye farkını gittikçe arttırmaktadır. Bu itibarla, yalnız Devlet tarafından yönetilen bir politika, şüphesiz doğru uygulanmak, uyarıcı ve yaratıcı olmak şartile, az gelişmişliğe zamanla son verebilir.

Öbür yandan, gelişmemiş damgası vurulan ülkelerde Devlet'in rolü, ancak atacağı ilk adımdan itibaren, iktisadî bağılılığı sürdüren yabancı sermayeyi hâkim durumundan elimine etmekle etkili olabilir. Geri kalmış ülkelerin ekonomik şartlarına göre, dış sermaye gerek ticaret ve banka alanında gerek tarımsal bölgelerde veya maden sanayiinde büyük oranda kendini hissettirir. Böylece, yabancı sermayenin işleyişi, yatırıldığı memleketlerin peyk halini devam ettirmeye yarar. Bu da ödemeler bilânçosunun yükünü, dışa transfer edilen faizler, dividant ve kârlar yüzünden ağırlaştırmaktadır. Esasen, geri ekonomilerde dış yardımların varlığı, iktisadî bağılılığın özel bir görünüşünden başka bir şey değildir. Bu durum devam ettikçe bağılılık azalmayacak ve hatta artacaktır.

— Dış Ticaret in Bağılılığı

Görüldüğü gibi, gelişmemiş ülkelerin iktisadî bağılılığı, aynı zamanda dış ticaret anlaşmalarının ve bazı ihracat maddelerindeki üstünlüğün neticesidir; üstelik, hem mal çeşitlerinin hem ticarî teşebbüslerin sayılı ellerde toplanarak ihracatın dar sahada kalması yüzünden doğmaktadır. Bu ülkelerin çoğunun iktisadî bakımdan sömürülenlerin duru -

muna koyan, ticaret bağıntılarıdır; sömürme haline son vermek de gelişmemişliğe karşı mücadelenin hedeflerinden biridir.

Peyk zincirini kırmak için, sanayileşmemiş ülkeler dış ticaretinin, yabancı ihtiyaçlara değil, millî ihtiyaçlara göre ayarlanması gerekmektedir.

İktisadî bağıllık sahasından çıkıp millî kalkınma hizmetinde bir vâsıta halini alabilmesi amacile, dış ticaretin, toplum menfaatlerinin temsilcisi olarak, yavaş yavaş Devlet tarafından yapılması zaruridir. Dış ticaret, gelişmemiş ekonomilerin büyük bir kısmında, yabancı kapitalistlerin ellerinde bulunmaktadır. Ama yerli kapitalistlerin hâkimiyeti altında olduğu zaman bile, bu durum, dış ticaretin millî ihtiyaçlara göre geliştiğine hiç bir şekilde garanti vermez. Doğrusu bu kapitalistlerin kârları, geniş ölçüde ekonomik bağıllıktan doğmaktadır. Büyük miktarda sinâî malları ithâlini zorlayan bu bağıllık yüzündendir ki yerli ve yabancı tacirler aşırı kârlar sağlamaktadır. Böyle olunca, ithâlatın çok defa yüksek bir seviyeye ulaşması temenni edilir. Bu itibarla, büyük çapta ithalâtı durduran iktisadî bir politikayı benimseyecek olanlar da şüphesiz başkalarıdır. Ayrıca, kapitalistlerin gerçekleştirdikleri kârlar, kalkınmada elzem olan yatırımlara yönelmez. Bu kârları Devlet elde etmiş olsaydı, kalkınmanın malî kaynakları karşılanabilecekti.

Şu halde, hızlı bir kalkınmanın ilk merhalesinden itibaren, Devlet iktisadî rolünü dış ticaret sahasında da oynamalıdır.

— M i l l î S e r m a y e B i r i k i m i n i n Ö n e m i

Bir kalkınma politikasının başlangıcında, gelişmeyi güçleştiren ve hatta bazan imkânsız kılan bütün eski iktisadî ve sosyal yapıları yıkmak aynı derecede değer taşır. Bu ekonomik ve sosyal bünye arasında, nüfusun en dinamik unsurlarını yani işçileri, müstahsilleri, kadın ve çocukları kendine bağlayan modası geçmiş istihsal şartları, mülkiyet ve sosyal bağıntılar göze çarpmaktadır.

Bu çeşit yapılar, özellikle, iktisadî kalkınmanın başlıca engellerini teşkil ettiği için, dış baskıların etkisi altında durumlarını açıktan açığa muhafaza etmişlerdir.

Bir kere bağımsızlığın çözüm yolları belirtildikten ve iktisadî ilerlemeye set çeken engeller giderildikten sonra, istihsal güçlerinin gelişmesi, iş veriminin artması ve modern tekniğin gerektirdiği bütün kaynakların kullanılması sayesinde, millî ekonomiye gittikçe daha fazla

kuvvet verecek etkili ve faydalı tedbirlerin alınması zarureti doğmaktadır.

Burada şüphesiz temel yatırımlar yanında eğitim, öğretim, bilimsel ve teknik araştırma ile ilgili geniş bir yatırım politikası bahis konusudur. Oldukça önemli bu yatırımlar sayesinde, yeni istihsal vasıtaları azar azar yaratılır ve zamanla daha verimli olabilir.

Böyle bir yatırım politikası, daha çok millî bağımsızlık isteniyorsa, dış malî yardımlara değil, genellikle, millî sermaye birikimi üzerine dayanmalıdır. Dış yardımlar, belki de yeni şekiller altında, o zamana kadar hâkim olan peyk durumunun devamını, ekseriya tehlikeli bir hale getirecektir.

O halde, sermaye birikiminin süratle artışı, kendi kendine yeterli olabilecek ve artan bir hayat seviyesi sağlayacak, hızlı bir iktisadî kalkınmanın esas şartıdır. Bu bakımdan, geri kalmış bir ülkenin aldığı dış yardımlar ne olursa olsun, sermaye birikimi arzusunu arttırmıyacak, tersine azaltacaktır. Hatta diyebiliriz ki dış yardımlar ne kadar büyük olursa, sermaye birikimi gayretinin de o seviyede artması gerekir. Zira, bu yardımlar sermaye birikimine nazaran daima ikinci derecede kalmaktadır. Faydalı ve etkili bir kalkınma politikasının atabileceği tek ve yegâne temelin sermaye birikimi olduğuna şüphe yok.

Genel olarak, dış yardımlara dayanacak sözde iktisadî bir kalkınma, kum üzerine oturtulan yapıya benzer. Bundan doğacak iktisadî faaliyetler de, sözde kalkınmanın dayandığı dış yardımlar kesilince, her an durmak tehlikesi gösterecektir. Böyle bir kalkınma politikası, başka bir şekile bürünerek, ancak bağılılığın devamı realitesini maskeliyebilecektir.

Burada hatırlatmak yerinde olur ki iktisatçıların belirli bir kısmı geri kalmış ülkelerin, millî sermaye birikimi ile kalkınmalarını sağlayamayacaklarını, dış yardıma ve yabancı sermayeye adetâ az çok uzun bir dönem için, boyun eğmek ve peyk durumlarının devamını bir kader olarak kabul etmek zorunda kalacaklarını ileri sürdüler.

Görüşüme göre, gelişmemiş ülkelerin çoğunda yaptığım araştırmalar bana açıkça göstermiştir ki bu ülkeleri böyle bir iktisadî bağılılığa mahkûm etmek anlayışı, hayalden başka bir şey değildir.

Sanayileşmemiş ülkeler üzerinde edindiğim bilgi ve incelemeler, büyük ölçüde kullanılmamış istihsal güçlerinin daima hazır bulundu -

ğunu ve onlar işletilirse, hızlı bir sermaye birikimine ve milli gelirin artmasına imkân verebileceği noktasında toplanmaktadır. Şüphesiz, mevcut istihsal kuvvetlerinin gittikçe daha fazla kullanılması ve onların sermaye birikimi uğruna uygulanması, aynı zamanda, varlığı hisseden bütün parazit istihlâk çeşitlerini yok etmekle ancak gerçekleşebilir. Bu türlü istihlâk nüfusun sınırlı grupları içinde, istihlâk alışkanlıklarına sebep olan sömürgecilik devresinin neticesidir. İstihsal güçlerinin gelişme seviyesi ile hiç de bağdaşmayan bu istihlâk alışkanlıkları, gelişmemiş ekonomileri dışa karşı karakterize eden iktisadî bağılılığın adeta açık bir delili ve aslında devam faktörüdür. Halbuki, sömürgecilik devresinden miras kalan bu istihlâk alışkanlıklarına son vererek, iktisadî bağımsızlık yolunda ve kalkınma amacile, milli kaynakların daha çok kullanılmasında önemli bir adım atılmalıdır.

Bir noktaya daha dikkati çekmekte fayda görüyoruz: az gelişmişliğe karşı mücadelenin hedefi, büyük ölçüde iktisadî eşitliğin bir şartı olan sosyal adaleti sağlamaktır.

Ferdî ihtiyaclar yerine toplum ihtiyaclarının karşılanmasına verilen öncelik de aynı değerdedir. Bununla söylemek istiyoruz ki eğitim, öğretim, sıhhat, v.s. alanına giren sosyal ihtiyaclar ön plânda giderilirse, hızlı bir iktisadî kalkınmaya varılabilecektir. Bu ihtiyacları süratle tatmin etmek için de, geri kalmış ülkelerin kaydetmeye başladığı istihsal güçlerinin gelişmesi safhasında, ikinci derecedeki bazı ferdî ihtiyacları sona bırakmak gerekir.

Burada, genellikle, çok önemli bir durum karşısında bulunuyoruz: iktisadî kalkınma plânları hazırlamak ve öncelik derecelerine hürmet etmek. Bu, emredici karakterli iktisadî bir plânın, ortaya konması ve uygulanmasından başka bir şey değildir. Çünkü bütün yatırımları aynı anda yapmak imkânsızdır. Geri ekonomilerin kaynakları sınırlı olduğundan, bu ülkeler için kalkınmada öncelik tanımak ve yerine getirmek hayati önem taşır. Diğer bir terimle, emredici plânlama gelişmemişliğe karşı girişilen mücadelelerin başında gelmektedir.

— S i y a s î K a d r o l a r ı n ı Ŗ n e m i

Bu konuya gelince, plânlama teşkilâtı ve koordinasyonu karşımıza çıkıyor. Nitekim, bir kalkınma plânının hazırlanmasına paralel olarak, onun uygulanmasını mümkün kılacak yapılar ve müesseseler kurulmazsa, plânın başarısı tesadüfe kalacaktır. Özellikle, uygulanacak bir plânın teknik yönden yeteceği görüşüne karşı, dikkatli davranmak lâzım gelir.

Hızlı bir iktisadî kalkınma plânının gerçekleşmesi, ancak müesseseler ve toplumla ilgili bazı şartların yerine getirilmesine bağlıdır. Bu bakımdan, tabii servetlerin, madenlerin ve temel istihsal vasıtalarının, bankaların ve iç ticaretin büyük bir kısmının millileştirilmesi, hiç şüphesiz hızlı bir iktisadî kalkınma politikasının esas hedeflerindendir. İşte sık sık üzerinde durduğum ve yine burada hatırlattığım ama geniş bir şekilde açıklamak istemediğim noktalar; çünkü başka fırsatlarda aynı konulara dokundum.

Buna karşılık, gelişmemişlikten kurtulmak mücadelesinin bazı sübjektif veya toplumsal şartları üzerinde daha fazla durmak istiyorum. İlk önemli nokta, geri kalmışlık mücadelesinin amaçlarına ve kalkınmada önceliğe inanan siyasî kadroların varlığıdır. Esas itibarile ideolojik bir zarurettir bu. Teknisyenler ve eksperler çeşitli amaçların nisbî önemini ve bu amaçları gerçekleştirmek için hangi vasıtaların uygulanması gerektiğini elbette tahmin edebilirler. Ama bilimsel nitelikteki bu gayretler hiç bir şekilde, ekonomik ve sosyal hamlelerin, kalkınmada önceliğin ve hedeflerin açık şuuru yerine geçemez. Görünüşte tatmin edici iktisadî bir plânı uygulamaktan sorumlu olan politik kadroların, izlenecek amaçlara ve zarurî vasıtalara uygun tam şuurları olmadığı takdirde, plân belirli bir fayda sınırını aşamıyacaktır.

Gelişmemişlik mücadelesinin sübjektif ve toplumsal hedeflerinden ikincisi, siyasî kadroların millî menfaatleri göz önüne almalarıdır. Millî menfaati, daima ferdin veya belli bir sınıf çıkarı önüne alan siyasî gruplar, geri kalmış ekonomilere karşı savaşın zor ve kompleks seyrini iyiye doğru yöneltebilirler. Aynı zamanda, ideolojik nitelikteki bu ikinci şart, tahmin edilemeyecek kadar önemlidir. Meselâ, Lâtin Amerika memleketlerinden çoğunun iktisadî durgunluğu, tabii kaynakların son derece bol olmasına ve siyasî bağımsızlıklarına rağmen, bize göstermiştir ki millî kalkınma plânına sadık kalmıyan yönetici bir cihazın varlığı ile özel, yabancı, hatta millî ama dışa bağlı çıkarlar, kalkınma hızına mani olmuştur.

— K i t l e l e r i n K a t ı l m a s ı

Toplumsal icaplar bakımından, siyasî kadrolarla geniş halk tabakaları arasında daima sıkı bir bağ kurulmalıdır. Hiç bir vakit, sırf bürokratik bir cihazın, teknik yönden kalkınma şartlarına tam uygun bile olsa, hızlı bir kalkınma politikasını başarıya götüremeyeceğini tecrübeler ortaya koymuştur. Bir ülke nüfusunun çabalarını en yüksek noktaya çıkaracak sihir bürokrasi değildir. Tersine, az gelişmiş ülkelerde halk tabakaları istihsal gücünün temelini teşkil eder.

Kalkınma politikasının gerçekleşmesi hatta başarısı halkın uyarılmasına onların heyecanına ve güvenine bağlıdır. Bu itibarla, siyasî kadrolar kalkınma istikametine yönelen halk teşebbüslerini uyarmak, yaymak ve maksimum derecede devam ettirmek zorundadırlar.

Burada, bir kalkınma plânının finansmanı ve bürokratik anlayışı-na karşı uyanık olmayı hatırlatmak faydalıdır sanırım. Geri kalmış bir ekonomide, iktisadî bir plân hazırlıyacak bazı teknisyenleri çağırmak ve sonra da gereken krediyi elde etmek için dış ülkelere baş vurmakla meselenin çözüleceğine inanmak kadar hiç bir şey tehlikeli değildir. Eğer yöneticiler böyle hareket ederse, bazı sahalarda belirli neticeler alınabilecek ama gelişmemişliğe karşı gerçek yönde hiç bir hamle yapılmamış olacaktır. Zira, bu mücadele, biraz önce de belirttiğimiz gibi, halkın heyecanı yanında büyük bir sermaye birikimini icap ettirmektedir. Sermaye birikimi imkânlarını ellerinde bulunduran yeter derecede kudretli ve kuvvetli bir burjuvazinin var olduğu ülkelerde - meselâ Hin distan'da - kısa süre için, kitle heyecanı ve güveni olmadan, ekonomik ilerleme yolunda ancak bir kaç adım atılabilir. Fakat böyle hallerde kaydedilen ilerlemeler sınırlı, yavaş ve yetersiz kalmaktadır. Üstelik, iktisadî bağlılığın güçlü unsurlarını devam ettirerek halkın büyük bir kısmını sefalette bırakmaktadır.

Bu gözlemler, gelişmemişliğe karşı mücadelenin başka bir hedefini yani kitle şuurunu mümkün olduğu kadar yüksek bir seviyeye çıkarmak için büyük ve sürekli bir çabanın zarureti ortaya koymuştur. Özellikle, okuyup yazma bilenlerin sayısını arttırmalı ve temel eğitime geniş çapta yer vermeli. Aynı anda, cehalet ve okuyup yazma bilmiyenler oranını azaltmaya başlamadan, iktisadî ilerlemeye doğru yönelmek yanlış ve tehlikeli olacaktır. İlk öğretim ve gece okullarının arttırılmasından başka, şüphesiz orta, yüksek ve teknik öğretimleri de çoğaltmak gerekir. Ama bu öğretimler, ilk öğretim ve gece okullarıyla paralel yürütülmeli, daha fazla değil. Aksi takdirde, kitlelerden kopmuş, kitle menfaatlerinden ve anlayışlarından uzak bir bürokratik sınıfın doğma tehlikesi belirir. Bu ise, kalkınma şartlarından birine tezat teşkil edecektir.

Genel olarak, dünya ekonomisinin bugünkü şartları karşısında, geri kalmış memleketlerin iktisadî kalkınmaları için Devlet'in icap ettirdiği önemli rolün de büyük bir tehlike yaratacağını gözden kaçırmamalı. Bu tehlike, iktisadî kalkınma yolunda ne çok ileri, ne çok hızlı gidecek bir çeşit bürokratik Devlet kapitalizmi kuracaktır. Zira, sermaye birikiminin yetersizliğinden dolayı, Devlet'i ağır yükler altında bırakacak dış yardımlara baş vurmaya sevkeden kitleleri uyarmak imkânsızdır.

Prensip itibarile, belli bir sınıfın çıkarlarına hizmet edecek olan bir kalkınma politikası ,mutlaka böyle bir bürokratik kapitalizme yol açacaktır. Bürokratik kapitalizm ise kalkınmayı gitgide frenlemek ve sonunda iktisadî bağılılığı devam ettirmek hatta arttırmak eğilimini gösterecektir.

Kısaca ve özet olarak, gelişmemişliğe karşı bir mücadele politika-sı hem müesseseleri değiştirecek objektif, hem subjektif (ideolojik) he-defleri farz eder.

Objektif hedefler, görüldüğü gibi, istihsal şartlarının ve mülkiyet tarzının değişmesini kavrar.

Bir yandan, yabancı veya millî özel çıkarlara imkân veren mülki-yet şekillerini değiştirmek, hızlı bir iktisadî kalkınma uğruna toplum menfaatlerini üstün tutmak bahis konusudur. Bu amaç ile dış ve iç ti-care, bankalar, büyük istihsal vasıtaları, millî kaynaklar ve transpor araçları Devlet'in emrine verilmelidir ki emredici niteliğinde olan ikti-sadî bir kalkınma plânı uygulanabilsin.

Öbür yandan, modası geçmiş ve eskimiş istihsal vasıtalarını ve tek-nik metotlarını yavaş yavaş elimine etmek ve onların yerine daha et-kili ve daha modern olanlarını kullanmak çok daha yararlı olacaktır.

Aynı şekilde, fert ve toplum ihtiyaçlarını özellikle, eğitim ve sıhhat alanında, artan bir oranda karşılamak gerekir. Bu da, bir plân kadrosu içinde önceliklerin ve hedeflerin tam olarak belirtilmesini şart kılar. Siyasî kadrolar ve halk kitleleri bakımından, biraz önce açıklamaya ça-lıştığımız subjektif veya ideolojik amaçların çoğu gerçekleşirse, ancak o zaman plân, kalkınmanın icaplarına cevap verebilecek ve tatmin edi-ci bir yönde uygulanabilecektir.

Görüşlerimin son kısmını özetlersem diyebilirim ki ideolojik ola-rak, kalkınmanın ana faktörlerinden biri, geri kalmış her memleketin kendi özel gücüne ve kapasitesine tam bir güven beslemesidir. Keza, ekonomik bir plânın gerçekleştirilmesinde sağlam ve devamlı bir irade-nin uygulanması ve geniş halk tabakalarının yani en fakir sınıfın heye-can ve güvenini beraber götürecek sürekli bir çaba zaruridir.

Başka bir deyişle, - bazı kimselerin «seçkinler sınıfı» anlayışının tersine olarak -, bir «seçkinler sınıfı», şahsî fedakârlık ve bağlılıktan mahrum oldukça, bir kalkınma politikasını gerçekleştiremez.

Nihayet, geri kalmışlığa karşı mücadele hedeflerinin, plânlı sosya-list bir ekonominin hedefleriyle birleştiği söylenebilir. İşte görüşüm. Bu-günün dünyasında, bu beraberlik şuuru gittikçe büyümektedir. Bunun içindir ki şahsen, geri kalmış ülkelerin refah dolu bir geleceğine son-suz inancım var.

Kooperatifin Doğuşu

«Rochdale Hikâyesi»

Yazan : F. Applegate

Çeviren: Rahmi ÖNEN

1891 yılında G. Jacob Halyoake «Kooperasyonu izah etmek, onun büyümesi, yayılması ve özelliğini tanıtmaktır; böylece onu hiç bir kimse küçümseyemez veya ondan çok şey bekleyemez, küçük bir bünye olduğunu düşünmek onun kullanışsız olduğuna delâlet etmediği gibi, çok şey beklemekte tatbikattaki başarısında ümitsizlikler yaratır» demektedir.

Zannederim bu sözler, sosyal oluş ve kooperatif idealinin hakiki gayesini kaybettiği bugün, bundan 70 yıl öncesinden daha çok önem taşımaktadır.

Senelerden beri koperatif hareketi, onun başlaması, ilerlemesi vs. hakkında milyonlarca kelime yazıldı fakat 120 yıl önce «Hareketin» başlaması sebebinin niçinini anlamak istersek, bunun tamamen Şimali İngiltere’de dokuma sanayiinde çalışan işçi sınıfının o zaman içinde bulundukları sosyal ve ekonomik şartlardan ileri geldiğini kabul etmemiz gerekir.

Şüphe yokki, 19 ncü asrın ilk yarısı işçi sınıfı için güçlüklerle doluydu. Bir tarihçi o zamanı şöyle anlatıyor:

«Fakir halk açlık, ızdırıp ve zulüm mevzuuydu ve kolayca istismar ediliyorlardı. Bir nevi kredili iş yapan veya iş verenlerin tayin ettiği dükkânlardan alış veriş yapmaya veyahut patronlar tarafından ücret yerine gıda maddesi almaya mecbur edilirler böylece, zaten çok az ücret ödenen işçilerin paraları ile bazı tüccar ve işverenlerin cebleri şişerdi.»

Bu yazı, Cooperative Insurance Society’nin «The Review» isimli mecmuasının Şubat/1965 sayısından tercüme edilmiştir.

Zannederim, 1842 yılında Holyoake tarafından işçi sınıfının taşıdığı fikir en iyi şekilde ifade edilmiştir. O yılın Ağustos ayında sosyal tahrikten suçlu olarak Cheltenham mahkemesinde sırasını beklemekte iken şahit olduğu bir olayı şöyle anlatmaktadır.

«Bir gün, on gündür devam eden mahkemede sıramı beklerken, Norfolk kasabasında hayatı boyunca sürgün olarak yaşamağa mahkum edilen bir adam gördüm. Saçma bir şey olan suçu, cehalet ve delâlet manzumesi arasında yükseldi ve o çok zalimane olan kararı öğrenince, hakiki fakat kaba bir tevazu içinde parmaklığa doğru eğildi ve «Teşekkür ederim, Efendim» dedi. Cehalet bana, hiç bir zaman bu kadar korkulu ve köleliğe bağlı bir körlük olarak gözükmemiştir. O, şahsına yapılan bir hizmetle, ölümlü mahkumiyet kararını bir birinden ayırt etmeğe muktedir değildi. Yalnız efendilerine, patronlarına selâm vermenin gerektiğini düşünmekteydi ve takdis edildiğinde olduğu gibi lanetlen - diğinde de görevini hürmetle ifa etti.»

Şimali İngiltere'de, bilhassa dokuma sanayiinde şartlar çok kötüydü. Bu, buharın makinaya uygulandığı 1825 ve onun neticesi işçi tasarufu ile Amerika'nın mamul maddelerin ithalini tahdit etmek için yüksek gümrük tarifesini kabul ettiği 1828 yılına kadar sürdü. Bir de hububat fiyatlarını arttıran utanç verici 1815 kanunun kabul edilmekle fakir halkın ekmek almak gücü iyice azaltıldı ve yaşama şartları daraltıldı.

Bu sosyal adaletsizliğin ve mahrumiyetlerin hikâyesi ve kooperasyon yolu ile kendi varlığını muhafaza etmenin ilk başlangıcıydı.

Şüphe yokki, kooperatificilik fikrini bazı ilişkilerle, Robert Owen'a borçluyuz. Ancak, Robert Owen'un fikirleri sosyalizimin esaslarıydı ve sosyalizmde kooperasyon, bir ruh bir esas değildir. Onun sosyalizm anlayışında ferdiyetçi, müşterek hayatın kardeşliği içinde inisiyatifi kaybetmektedir. Halbuki kooperasyon, ferdi menfaatler için bir birleşmiş kuvvettir.

Bununla beraber R. Owen'ın fikirleri tohumlarını verdi ve 19 ncü asrın başlarında kooperasyon sisteminin ihdası için pek çok ve değişik çalışmalar başladı. 1832 yılında, bütün İngiltere sahında 500 ze yakın kooperatif şirket vardı. Fakat iki yıl sonra, Şimali İngiltere'deki bir ikisi istisna edilirse, bütün kooperatifler infisah etti. Neticede umumi kooperasyon fikri beslendi ve öldü.

Bu şirketlerin veya birleşik mağazaların kapanışındaki asıl sebeb hileye ve kapitalin erimesine imkân veren, statülerindeki boşluktu.

Risturn meselesi henüz halledilmemişti. Müşterilere, özel teşebbüs le kooperatif şirketin sağlayacağı menfaatlar açıklanmamış olduğundan müşteri, kooperatifden alış veriş yapmak için sebep görmüyordu. Bu durumda zaten iki işletme arasında fark çok azalıyordu.

1844 yılı başlarında 27 erkek ve bir kadın Rochdal'de toplanarak tekrar bir kooperatif şirket kurmağa karar verdiler. Uzun müzakere -lerden sonra 28 sterline balığ olacak bir kapitalle işe başlamayı uygun gördüler. Bu her ortağın haftada 15-20 kuruş vererek bir sterline (25 TL.) olan payını tamamlama prensibine dayanmaktaydı. Daha önce kurulan kooperatiflerin içine düştüğü güçlükler düşünülünce kapita -lin nasıl korunacağı ve şirketin nasıl teşkilâtlanması gerektiği sorusu akla geldi.

Bu mevzuda, Rochdal şirketinin kurucuları aşağıdaki esasları tes -bit etmişlerdi:

«Daha önce bu kabil görevlerle tecrübe sahibi olan Charles Ho -warth ile James Daly kooperatifin statü esaslarını hazırlamağa me -mur edildiler.» Arkadaşlık cemiyetinin mukavelesinden kazandığı ge -niş bilgidен ötürü ona arkadaşları «Avukat» lakabını takmıştı. Mağaza bu tesbit edilecek prensipler dahilinde faaliyet göstereceği için iş çok mühimdi.

Statüde, üye olan ve olmayan şahısların yaptıkları alış-veriştен te -min edilecek menfaatların tesbitini ön gören ve «Tedbirler kısmı» ola -rak isimlendirilen bir bölüm vardı. Nasıl lehde fark sağlanacağı ve bu -nun nasıl ortaklara tevzi edileceği hususunun tanzimi görevi Charles Howarth'a bırakıldı. Kendini tamamen bu işe veren Charles Hovarth bir gece bütün düşüncelerini bu mevzu üzerinde topladığı için bir tür -lü uyuyamıyordu. Birden ani olarak bağırdı: buldum... buldum...

Onun bir hırsız yakaladığını zanneden karısı, kendisinin tatlı uyku -sundan uyandırılma sebebini kocasından öğrenince, işi bu şekilde bü -yütülmeğe değer bir şey olduğunu realize edemedi ve kendisine uyuma -sını tavsiye etti. Ancak, bunun gayri mümkün olduğunu söyleyen Ho -varth aceleyle giyindi ve süratle William Cooper'ın evine gitti. Kısaca buluşunu izah etti; oradan John Bent'le buluştu hala heyecanlı idi ve bağırarak:

— Jack, onu buldum dedi. John Bent merakla.

— Neyi buldun, Charles? diye sordu.

Howarth aynı heyecanla:

Lehde farkın (Kârın) nasıl müsavi şartlarla taksim edileceğini buldum, dedi ve projesini izah etti.

Gece, James Smithies evinde, diğer müteşebbislerle birlikte toplanıldı ve Howarth projesini şöyle izah etti.

Üç aylık devrelerde yapılacak toplantılarda geçen üç ayın satıştan ve alıştan sağlanan durumu ilgili memurlar tarafından vaziyet cedvelinde gösterilecektir. Cedvele göre sağlanan kârdan; yıllık olarak her hisseye % 3,5 nisbetinde faiz verilecek ve kalan kısım mağazadan alış veriş yapan her bir ortağa yaptığı alış verişle mütenasip olarak tevzi edilir. Teklif huzurunun tasvibi ile karşılandı. Bu şekilde ortakların iki avantajı olmaktadır. Bir, hissedar İki müşteri olarak. Eğer şahıs başlangıçta bir sterling (25 TL) ortaklık payını ödemedi ise, her hafta 20 kuruş öder ve risturunlarda üzerine ilâve edilir.

15. Ağustos. 1844 tarihinde, Yorkshire caddesinde sosyalist Enstitüsünde bir toplantı yapıldı ve Miles Oshworth buna başkanlık etti. Henüz kooperatifin tescil esasları halledilememişti. Bu toplantıda «Arka-
daş Cemiyetleri» ne ait hukukî bünyeden istifade edilmesine karar verildi. Ve bu hususta çalışmak üzere Howarth ile James Daly vazifelen-
dirildi. 14. Ekim. 1844 de Manchester hastalık techiz ve tekfin cemiyeti nizamnamesi esasları, dahilinde fukara sever bir cemiyet olarak tescil imkânı sağlandı.

Cemiyetin hukukî kuruluş ve kapital meselesi esaslara bağlandıktan sonra, Rochdal'ın haksever öncüleri şu prensipleri vaz ettiler:

- Zahir, Elbise vs. satışı için bir mağaza temini,
- Kendilerinin sosyal ve günlük hizmetlerinin ıslahı için çalışacak üyelerin tesbiti.
- İhtiyaç duyulan maddelerin imâli, işi olmayan veya devamlı olarak ücreti azalan üyelere iş bulunması.
- İş olmayan veya kötü bir topraktan hasıla alamıyan üyelere toprak veya mülk kiralamak gerekirse satın almak,
- Tatbik imkânı bulunur bulunmaz, Cemiyet istihsal, tevzi, eğitim ve idarî gücün ayarlanması işini deruhte edecektir. Yahut diğer bir ifade ile, kendi gücü ile desteklenen birleşik menfaatleri bulunan koloniler tesis etmek veya bu kabil teşebbüslere yardım edecektir.

Bilahare, yapılacak iş ticarethane temini idi. Ve Rochdal'de Tood Lane'de bulunan üç katlı bir binanın zemin katının bu maksatla kul - lanmasına ittifakla karar verildi. Üst iki kat Methodist kilisesi tarafın - dan tutulmuştu. Zemin kat dükkân için uygun bulundu bilhassa kira - sının yıllık 10 sterlin (250 TL.) olması sağlandı. Ancak, dükkân sahibi Dr. Walter Dunlop'un her kira alışta bu hususta bazı hatalar yaptığını söylemekteler. Dükkâna satacak mal olarak Un, Yağ, Şeker, Sabun yu - laf ezmesi, soda, mum v.s. satın alındı.

Şimdi mevzubahis olan küçük dükkânın ticaret alemine açılması idi. Bu hususta Rochdal'ın hak sever öncülerine ait satırları kelime ke - lime aynen alıyorum:

«En nihayet dükkânın açılış tarihi olan yılın en kısa günü, unutu - lamayan gün, 21. Aralık. 1844 Cumartesi günü geldi çatı» (*)

Biliyoruz ki yeni bir dükkân hizmete girerken reklâm ister. Ancak bizim bu fevkalâde olayı duyurmak için duvar ilânı bastıracak paramız yoktu. Eline çingirak vererek bir çocuğu mahalle mahalle dolaştırmak da düşünülmedi. Ancak, havadis kasabada süratle yayıldı. Bilhassa kendilerine rakip olacak yepyeni bir fikirle kurulan bu tesisi görmek için diğer dükkân sahipleri meraklanmışlardı. Bazıları, bu işe güldüler diğerlerinde ise bir alarm tesiri yarattı. Acaba, bu yeni dükkâna kendi müşterilerinden patronaj eden var mı, onu görmek istediler.

Kepenlerin indirilmesi ve kapının açılması zamanı yaklaştı. Kapı - nın etrafında, kendilerine yaşama kudreti verecek bir yerin açılışında bulunmak isteyen ince elbiseli, soluk benizli fakir müteşebbisler toplu luğu bulunmaktaydı. Annelerde, kollarında gıdasız kalmış çocukları ol - duğu halde ellerindeki beş on kuruşla bir şeyler almak ihtiyakı ile bek - lemekteydiler. Aynı zamanda, düşüncesiz neşeli bir çok gençlerde, Roch - dal'de evvelce olmamış böyle bir mal satışını görmek, hislerini bol bol alkışları ile belirtmek için sabırsızlanıyorlardı. Ancak, Rochdal'ın hak - sever öncüleri daima bir endişe içindeydiler ve biteviye aşağı yukarı bakıp duruyorlardı. Karanlıkca kısımda, kredi ile mal satan bundan dolayı yüksek fiatla iş yapan dükkâncılar dikkatle ve hırsıyla olayları iz - liyorlardı. Biraz sonra bunlara yenilerinin katılması ile kalabalık iyice artı. Zaman yavaş yavaş ilerliyordu. Büyük bir sessizlik vardı. Yalnız

(*) Bu tarih genel olarak kooperatificiliğin başlangıcı kabul edildi. Memleketimiz - de de Türk Kooperatificilik Kurumu bu gün Radyoda bir konuşma ile bu hususu milletimize duyurmaktadır.

bazı konuşma sesleri ve karşı sıradaki Livsey'in demirci dükkânın - dan çekiç darbeleri işitilmekteydi.

Nihayet St. Chad'ın çan sesleri duyuldu ve akabinde dükkânın kapıları açıldı. Birden ahenkli bir alkış sesi yükseldi, ve kalabalık içeri doğru ilerledi. Alkışlar gençlerin alaylı sesleri içinde kayboldu ve kuruluşun gayeleri hemencecik unutulurak içerisinin basitliği ile alay edilmeğe başlandı.

Dükkân hakikaten fakir ve basit görünüşlü idi. Ancak, fakir müteşebbislerin huzuru ile neşelenilecek bir yerdi. İçerisi satış için hazırlanmış küçük mumlarla aydınlatılmıştı. Müteşebbislerin ekserisi loş köşelerde durmayı tercih ettiler ve tezgâha yanaşmaya cesaret edemediler.

Samuel Ashworth her hangi bir müşteriye hizmet için tezgâhın arkasında, William Cooper ise alçak pencere yakınına konmuş olan masada para tahsili için hazır duruyordu.

Bu esnada şüphe dolu başarı kanatları üzerinde bir kıpırdanma oldu, bir ihtiyar kadın tezgâha yaklaştı ve yarım kilo şeker istedi. Böylece kalabalıkta hareket başladı ve cesaretsiz hava dağıldı, ihtiyar kadının verdiği örneği diğer müşteriler ufak miktarlar satın alarak takip ettiler.

Gece dükkân kapandığında, müteşebbisler açılış anından çok daha ümitli olarak parlak günlerin sabır ve sanayileşmeyle geleceğine inançla doluydular.

Ve işte böylece, zamanımızın en büyük ekonomik ve sosyal inkılâplarından bir tanesi çok mütevazı bir şekilde başlamış oluyordu.

ilk Mezunlarımızdan ve Cemiyetimize yıllarca Başkanlık yapmış olan.

**Ali Tokmakoğlu
ile bir röportaj**

Hazırlayan: Nihat BATUR

İktisat Fakültesine Giriş Sebebi ve Fakülte intibaları :

1936 senesinde Kabataş Erkek lisesini bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesine kayıt olmuş derslere muntazam bir surette devam ediyordum. Bir kaç defa Hukuk Fakültesinde bulunan arkadaşlarımı ziyarete gittim, derslerinde bulundum. Ebulula Mardinin Medeniye, Röpkenin İktisat dersleri bana o zaman Tıp Fakültesinin birinci sınıfını teşkil eden P.C.N. sonradan F.K.T. adı verilen Fizik, Kimya, Tabiiye derslerine nazaran daha cazip, daha içinde yaşadığımız hayata uygun geldi. O sırada İstanbul Üniversitesine bağlı bir İktisat Fakültesinin kuruluşu için hazırlıklar yapıldığını öğrendim. 14.12.1936 tarihli Bakanlar kurulu kararına istinaden 5.1.1937 tarihinde İktisat Fakültesi fiilen tedrisata başladı. Fakültenin tedris senesi ortasında açılması sebebi ile ancak Hukuk fakültesine veya Yüksek İktisat ve Ticaret mektebine kayıtlı olan şahısların kabul edilebileceği Üniversite Profesörler kurulunca kararlaştığı için bütün arzuma rağmen o sene İktisat Fakültesine kaydımı yaptıramadım. Ertesi sene için kayıtlar açılır açılmaz fakülteye ilk girenler arasında bulunuyordum. 127 numaralı talebe oldum. Zamanın Rektörü pek saydığımız Cemil Birsnel bizleri kabul ederek başarı dileklerinde bulundu. Memnundum. Çünkü memleketimizin gelişmekte olduğu iktisadî sahalarında bir hizmet imkânı bulacak, hayatta karşılaşılan iktisadî ve sosyal mevzuların daima çözüm yolunu arayacak ve bulmaya çalışacak idim.

O senelerde fakültemizin idare büroları ve dershaneleri Hukuk Fakültesi ile birlikte Üniversite Merkez binasının üst katında bulunuyor-

du. Derslerimizin ekserisi Hukuk fakültesi ile müşterek idi. Birinci sınıfta bu müşterek derslerde kalabalık sebebi ile ders salonlarının önlerinde yer bulmak bir hayli müşkül olduğundan açılır kapanır iskemle almıştık. Kürsünün önünde ve yanında bulabildiğimiz boş sahalara bunları koyar, oturur dizimizin üzerindeki çantamızın desteği ile notumuzu tutardık. Zira takip edilecek kitap mevzuu da bu günkü kadar hal edilmiş değildi.

Fakültemizin ilk dekanı Ömer Celâl Sarç hocamızdır. O zaman fakültemizde ders veren hocalarımızı şöyle sıralayabilirim: Cemil Bilsel, Ömer Celâl Sarç, Ebulula Mardin, İbrahim Fazıl Pelin, Şükrü Baban Röpke, Şuvartz, Kesler, Neumark, Hirsch, İzak, Dobresberker, Rustov, Muhlis Ete, Hıfzı Veldet Veli Dedeoğlu, Ziyaattin Fahri Fındıkoğlu, Refii Şükrü Suvla, Ömer Lütfü Barkan, Orhan Tuna, Ahmet Ali Özeken, İsmet Alkan, Orhan Dikmen, Sabri Ülgener, Ali Fuat Başgil, Hüseyin Naili Kubalı, Yavuz Abadan, Kemalettin Birsen, Şevket Adalan, Halil Arslanlı.

Feyizlerimizden faydalanabildiğim hocalarımızı daima saygı ile anarım.

Fakültede okuduğumuz senelerde tedris sistemine daha ziyade Avrupanın Alman, İsviçre, Fransız görüşleri hakim idi. Alman hocalarımızın yavaş yavaş memleketimizden, dolayısıyla fakültemizden ayrılmalarından sonra Amerikada yetişen elemanların tedris heyetine iltihakı ile piyasa ve işletmelerin tatbikatını ön plânda tutan Amerikan sisteminin daha ağır bastığını zannediyorum.

Bizim zamanımızda sömestr sistemi henüz kabul edilmemişti. Yazılı eleme, sonra sözlü imtihanlar vardı. Son sınıfın bitirilmesinde on numara üzerinden yedi alınması şart koşulan Genel İktisat dersleri tahsil zamanımızda epeyi heyecan vesilesi olurdu.

Yukarda saydığım ecnebi hocalarımızdan Neumark, Dobresberger, Schvartz, Kesler, Hirsch, İzak, Rustov'un memleketimize pek değerli hizmetleri olmuştur; Pr. Neumark'ın yetiştirdiği elemanlar ve kütüphanelerimize kazandırdığı eserlerden başka, evvelce mevcut olan Kazanç ve Muamele vergileri yerine kaim olan Gelir ve gider vergilerinin hazırlanmasında himmeti büyüktür. Bu vergilerin hazırlanmasında Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanları Kurulu Müşavirlerinden Ali Alaybeykin kıymetli mesaisini belirtmek isterim. Pr. Neumarkın yurdumuzdan ayrılması dolayısı ile mezunlar cemiyeti olarak verdiğimiz veda yemeğinde memleketimizden ayrılacağı için çok üzgün olduğunu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına evvelce geçen hizmetlerinin de hesap edilerek kabul edilmemesinden dolayı böyle bir karar vermek mecbu-

riyetinde kaldığını üzüntülü ve samimi bir ifade ile beyanını hiç unutmam. Pr. Kesler'in de memleketimizin sosyal konularında ve iş saha-
larındaki çalışmaları çok faydeli olmuştur. Kooperatifçiliğin yurdumuz-
daki inkişafında büyük rolü olduğunu kabul ediyorum. Pr. İzak'ın iş-
letmecilik ve bilhassa işletme muhasebesi üzerindeki çalışmalarının ve
bu sahada verdiği eserlerin memleketimiz için yararlı olduğu kanaatin-
deyim. Pr. Hirs'in uzun zaman ticaret kanunumuz üzerinde çalıştıktan
sonra yeni ticaret kanunumuzun hazırlanması ve çıkartılmasındaki hiz-
metlerini de tebarüz ettirmek isterim. Bu suretle hocalarımızdan bazı-
larının aklıma gelebilen hizmetlerini sıralayabildim. Diğer hocalarımı-
zında elbette memleketimize yararlı hizmetleri olmuştur. Onları da
şükran ve hayır ile yad etmeği bir vazife sayarım.

— Mezuniyeti müteakip duyguları ve karşılaştığı müşküller :

1941 - 1942 Haziran devresinde fakültemizden mezun olduktan son-
ra Yedek Subay okulunun 18 inci devresine yetiştim. İkinci dünya har-
bi içinde vatani vazifemi ikmâl ettikten sonra 1945 senesi Mayısında ter-
his edildik. Posta ile gönderdiğim bir dilekçe üzerine derhal Sümerbank
İstanbul Şubesine kabul edildim. Dolayısı ile işe ilk girişimde hiç bir
müşkül ile karşılaşmadığımı tebarüz ettirmek istiyorum. Bunda fakül-
temiz mensuplarına, mezunlarımıza, ve iktisat ilmine yakınlığı ekseri
mezunlarımız tarafından bilinen bankamızın müdürü Muhib Somel'in
gösterdiği anlayışın büyük rolü vardır. Benden sonra diğer mezun ar-
kadaşlarımızın bankaya intisabı yine böyle kolay olmuştur. Bu suretle
çok arzu ettiğim bankacılık sahasına atıldım. Ve evvelce tecehhüz etti-
ğim bilgiler ile bu vadide elde ettiğim tecrübeleri mezcederek mesle-
ğimde yararlı olmağa çalışıyorum.

— Cemiyetteki faaliyetleri :

Askerlik görevimi yaparken arkadaşlarımızın 1.3.1943 tarihinde
(İktisat Fakültesi Mezunları) cemiyetini İstanbulda kurmuş oldukları-
nı öğrenmiştim. Buna paralel olarak İzmirde askerlik ve sair işleri do-
layısı ile bulunan mezun arkadaşlar da toplanmak arzusunu gösterdi.
Bizlerde İzmirde toplanıp mezunlar arasındaki tesanüdü kuvvetlendir-
meğe çalıştık. 1945 senesinde İstanbula geldikten sonra tabii olarak me-
zunlar cemiyetinin faaliyeti ile yakından alâkadar olmağa başladım. Ve
idare heyetinde vazife aldım. Cemiyet merkezi Sulhi Alson adındaki bir
arkadaşımızın Galata Perçemli sokak Lacivert handaki yazıhanesinin
bir kısmı idi. Cuma günleri idare heyeti toplantısı yapardık. O zaman
Fakültemiz yeni ve mezunlarımız da az olduğundan ilk iş olarak bu ta-

nıtma mevzuuna önem vermek icap ediyordu. Bu sahada çalıştık. Mezunlarımızdan faydalanabilecek müesseselere cemiyetten mektup yazarak hatırlatmalar yaptık. Mezunlarımıza iş bulma mevzuunda memnuniyet verici neticeler aldık. 1948 senesinde memleket çapındaki (Türkiye İktisat Kongresi) ne cemiyet olarak resmen katıldık. Komisyon çalışmalarında bulunduk. Ayrıca Ticaret odasında Cemiyet olarak tertip ettiğimiz ilmi münakaşalı toplantılar ve diğer fikir karşılaştırılmasına imkân veren konferanslar ile cemiyet hayatındaki yerimizi, varlığımızı göstermiş, efkârı umumiyeye toplumda iktisatçıların rolü ve ehemmiyetini hatırlatmış oluyorduk.

Mezunlar arasında tanışma, tesanüt ve yardımlaşmayı temin için kışın kapalı salonlarda, toplantı, yazın muhtelif kara ve deniz gezintileri tertip ettik. Ayrıca ayın ilk Çarşamba günü şehrimizin tanınmış muayyen bir lokalinde veya salonunda mezunlarımızın toplanma ananesini tesise çalıştık. Hakikaten bu toplantı ve gezilerin mezunların birbirini tanınmasında, fikir teatisinde birbirine yararlı olmalarında çok faydası görülmüştür.

İktisat Fakültesini bitirip hayata atılacak son sınıf talebeleri ile daha evvel mezun olup iş hayatına atılarak muvaffak olmuş arkadaşları birbirine tanıştırmak ve genç arkadaşların hayatta yalnız kalmayacaklarını, ağabeylerinin daima müzaheret ve desteğini göreceklerini anlatmak ve bu havayı tesis etmek maksadı ile cemiyetimiz talebe cemiyeti idarecilerinin çalışmalarından da faydalanarak bir kaç sene bu mahiyette toplantılar tertip etmiş ve çok müsbet sonuçlar alınmıştır.

Bu suretle cemiyete alâka gösteren mezunlarımızın dertler ile yakından ilgilenilmiş ve isteklerinin yerine getirilmesine çalışılmıştır. Bu gün ileri kademeleri işgal eden mezunlarımız arasında cemiyetimizin delâleti ile bulunmakta olduğu müesseseye tanıtılmış olanlar vardır.

İktisat Fakültesi mezunlar cemiyetinin İstanbulda bu nevi müsmir faaliyetleri mezunlarımız arasında ilgi çekmiş, İstanbuldan sonra Ankarada da artan mezunlarımız bir araya gelmek ihtiyacını duydukla - rından Cemiyetimizin Ankarada bir şubesi açılmıştır. Bilhassa Ankara - da sık sık bir araya gelme ihtiyacı ile bir lokale sahip olma amacı ora - da çalışan arkadaşlarımızın gayreti ile tahakkuk ettirilmiş, bilahare cemiyetimizin İstanbul merkezi de idare heyetindeki çalışan ve gayretli arkadaşlarımızın himmeti ile bu günkü lokale kavuşmuştur.

— Cemiyetin bu günkü durumu hakkında intiba ve düşünceleri, ilersi için temenniler:

Cemiyetimizin bu gün yukarda arzettiğim gibi İstanbulun merkezi

bir yerinde güzel döşenmiş arkadaşlarımızın her zaman bir araya gelip fikir teatisinde bulunabilecekleri bir lokali mevcut olduğu gibi bir de cemiyet idarecilerinin teşebbüsü ile meydana gelmiş yayın organı bulunmaktadır. Cemiyetin kavuşmuş olduğu bu imkânlar uzun zaman cemiyetin inkişafı için çalışmış olan bizleri çok sevindirmektedir.

Cemiyetlerin umumi heyet toplantılarında ekseriyetle cemiyet mensuplarının istenilen alâkayı göstermeyişiinden şikâyet edilir. Bu serzeniş bir dereceye kadar haklı olmakla beraber bu maksadın tahakkukunda idare heyetlerinin rolü büyüktür. Çalışkan ve feragat sahibi samimi idareciler enerjik çalışmaları ile ve yaratılacak vesileler ile cemiyet mensuplarını her zaman toplayabilir ve birbirine yaklaştıracıbilir. Cemiyete karşı mensupların alâkasını daima istenilen seviyede tutabilirler. Bunun için de şimdiye kadar olduğu gibi cemiyetimiz idare heyetlerinin zaman zaman genç elemanlar ile takviyesine, onların cemiyet hayatında tecrübe sahibi olmalarından sonra idareyi ellerine almalarına ve yine bu arkadaşların da cemiyete faydalı olabilecek yeni yeni arkadaşları yetiştirmelerine önemle devam etmeleri çok iyi sonuçlar vermektedir.

Cemiyetten temenniler :

Cemiyetimizin nizamnamesinde kuruluş gayeleri sıralanmıştır. İdare heyetleri bu gayeleri tahakkuk ettirmek için şimdiye kadar feragat ile çalışmış, yukarıda belirttiğim gibi çok müsbet neticeler ortaya koymuştur. İlerde idare heyetlerinde görev alacaklardan da evvelce yapılmış ve faydası görülmüş teşebbüslere devam edilmesini isteyeceğim. Bundan başka cemiyetin alâka göstermesini temenni ettiğim hususları şöyle sıralayacağım:

- 1 — Mezunlarımıza faydeli olabilecek iş sahalarında rehberlik etmek ve tutacakları işlerde yardımcı olmak,
- 2 — Açılacak müfettişlik veya Hesap Uzmanlığı imtihanları ile yakinen ilgilenmek,
- 3 — Mezunlarımıza ihtiyaç duyacak müesseseleri tesbit etmek,
- 4 — Serbest sahada çalışmak isteyecekleri, teşvik edip çalışmak istediği branşlardaki mezunlarımız ile tanıştırılmalarını sağlamak.
- 5 — Fakültemiz talebe dernekleri ile temasda bulunup her sene son sömestr talebelerini ve mezunlarımızı bir araya getirecek, tanıştırılmalarını sağlayacak toplantılar tertip etmek,

6 — Ayın ilk Çarşambası toplantılarının dışında bir gün memleketin iktisadi ve sosyal mevzularından seçilecek meseleleri evvelden mezunlarımıza bildirerek üzerinde fikir karşılaştırılmasını sağlamak,

7 — Halkın alâka duyduğu aktüel iktisadi veya mesleklerimiz ile ilgili mevzularda konferanslar tertip etmek,

8 — Yazın yapılan eğlenceli, deniz gezintileri, kır ve açık hava toplantılarının devamı olarak kışın da kapalı salon sahipleri ile anlaşarak temin edilecek köşelerde mezunlarımıza mutedil eğlenme imkânını hazırlamak,

9 — Mezunlarımız hakkında bilgi alınabilecek albüm meydana getirmek,

10 — Mezunlarımız arasında sosyal dayanışmayı sağlayacak teşebbüslerde bulunmak,

11 — Mezunlarımızın dilek ve arzuları ile her zaman yakından alâkadar olmak,

— İktisatcının cemiyet içindeki rolü ne olmalı, bu gayenin tahakkuku için cemiyete düşecek vazifelere dair temenniler.

Bütün iktisaden gelişmiş memleketlerde olduğu gibi yurdumuzda da iktisatçıya duyulan ihtiyaç günden güne artmaktadır. Bizim fakültenin mezun olduğumuz 23 sene evveline nazaran cemiyetimizde İktisatçıya verilen değer bir hayli artmış ve iktisatcının bulunması lâzım gelen yerlerde iktisatçılar daha sık görülmeğe başlanmıştır. Bilhassa işletmelerin sevki idaresinde mezunlarımızın gösterdikleri muvaffakiyet hepimize iftihar vesilesi olmaktadır. Her bakımdan gelişme halinde bulunan memleketimizde değerli mezunlarımıza daha fazla iş düşeceği tabiidir. Esasen fakültemizin kuruluş sebebi budur. Memleketimizin ekonomik meseleleri üzerinde ilmi bir şekilde çalışarak memleketin refah ve saadetine yarayacak samimi fikir ve tavsiyelerin ortaya konmasının da yine mezunlarımıza düşen vazifeler arasında bulunduğunu da unutmamamız lâzımdır.

Fakültemiz ve cemiyetimizin ilk kuruluş günlerine ait hatıralarımı yad etmek imkânını verdiğinizden dolayı teşekkürlerimi arz eder, bütün mezun arkadaşlarıma ve sizlere daima başarılar dilerim.

Cemiyetten Haberler

* İ.E.T.T. Umum Müdürlüğü kadrosunda vazifeli bulunan kıymetli mezunlarımızdan sayın Fahri Paksoy İ.E.T.T. Umum Müdür Muaviniğine tayin edilmiştir. Daha evvel İst. Belediye Reis Muaviniği yapmış bulunan değerli mezunumuzu tebrik eder yeni vazifesinin hayırlı olmasını dileriz.

* İskenderun Borsası Genel Sekreteri Ali İhsan Yavuz aynı Borsa'nın Komiserliğine terfi'an tayin edilmiştir. Değerli arkadaşımızın muvaffakiyetinin devamını bekler başarılar dileriz.

* Mezunlarımızdan İstanbul Belediyesi İktisadi Murakabe Teşkilatı İktisat Murakıbi Sayın Ekrem Gürcan'ın bir kızı olmuştur. Gürcan ailesini candan tebrik eder yavruya uzun ömürler dileriz.

* Genç mezunlarımızdan Nurhan Bakaçan ile Güngör Adak Seçkin ve kalabalık bir davetli huzurunda Beyoğlu evlenme Dairesinde yapılan nikâh töreni ile evlenmişlerdir. Mesut çiftte saadetler dileriz.

* Mezunlarımızdan Sayın Nadir Dayı'nın bir oğlu olmuştur. Yavruya AKIN Ertan DAYI ismi verilmiştir. Uzun ömürlü olmasını diler aileye saadetler dileriz.

* Mezunlarımızdan Sayın Salim Sayar'ın 12.9.1965 günü bir oğlu olmuştur. Mesut aileye saadetler dilerken Engin Sayar'ın uzun ömürlü olmasını temenni ederiz.

* Mezunlarımızdan Sayın Nevzat Özdamar 23.9.1965 günü Bayan Gülten Atan ile nikâhlanmıştır. Değerli arkadaşımızı ve Sayın eşini candan tebrik eder saadetler dileriz.

* Mezunlarımızdan Sayın Dr. İnci Özkan Yürüten 27.9.1965 günü Beyoğlu evlendirme dairesinde yapılan nikâh töreniyle Bay Ergün Aşık ile evlenmiş ve Aşık soyadını almıştır. Aşık ailesini ve yeni evlileri candan tebrik eder Saadet dolu yıllar dileriz.

* Mezunlarımızdan İstanbul İktisadi Murakabe Müdürlüğü Murakıbi Sayın Burhanettin İNAN İstanbul Belediyesi İşçi Personel ve Sosyal İşler Müdür Muaviniğine getirilmiştir. Değerli arkadaşımızı tebrik eder başarılarının devamını bekleriz.

* CEMİYET LOKALİMİZ 1 YAŞINDA : Cemiyet Merkez lokalimizin 14. Eylül 1965 günü birinci seneyi devriyesi kutlanmıştır. Bu münasebetle Tünel, Galipdede

Caddesi No. 48/1 Beyoğlu adresindeki lokalimizin hergün 9 dan 19,a kadar açık bu lundüğunu bir kere daha duyururuz. Ayrıca her ayın ilk çarşamba günü eski ve yeni mezunları bir araya getiren aylık toplantılara devam edilmektedir. (Saat 18.— den itibaren). Bu arada Cemiyetimizin mülkü olan lokalimizin son taksidi (10.000.- TL.) nın ödenmek üzere olduğunu bütün iktisatçılara müjdeleriz

* **YILLIK BALO** : Her sene fakültemizin kuruluşu münasebetiyle tertip edilen 14. Aralık balosunun hazırlıklarına başlanmıştır. Teklif ve temennilerinizi bekliyoruz.

* **YÖNETMELİK TADİLİ** : Kuruluştan beri bir çok aksaklıklarına şahit olduğumuz yönetmeliğin genel kurulun arzusuna uyularak tadili hususunda çalışmalar hızla ilerlemektedir. Teklif ve görüşlerinize olgunlaştıktan sonra yönetmeliğin ka bulü için fevkalâde kongre yapılacaktır.

* **KARABÜKTEKİ MEZUNLARIMIZ** : Cemiyetimizin Karabükte vazifeli bulunan mezunları adeta fiili bir şube halinde toplanıp çalışmaktadırlar. Her hususta aralarında birbirlerine destek olan arkadaşlarımızın misafir olarak uğrayan iktisatçılara da gösterdiği yakın alâka ve her husustaki yardımları örnek olarak kabul edilip takdirle karşılanmaktadır. Temennimiz, diğer şehirlerde de iktisatçılarımızı bu durumda görmektir.

İŞ TEKLİFLERİ :

* Türkiye İş Bankası A.Ş.'e imtihanla müfettiş muavini alınacaktır. Müracaatların 13. Kasım. 1965 tarihine kadar genel Müdürlük Ankara adresine yapılması lâzımdır. Şartlar İş Bankası Şubelerinden ve cemiyetimizden öğrenilebilir.

* **İYİ İNGİLİZCE BİLEN BİR İKTİSATÇI ARANIYOR** : Millî Ekonomi, İş Ekonomisi, Nakliye Ekonomisi konularında yetişmiş, matematik ve İstatistik bilgilerine halz, askerliğini yapmış, 35 yaşını aşmamış bir iktisatçı aranmaktadır. Ücret anlaşmaya göre dolgundur. Taliplerin cemiyet merkezine müracaatı rica olunur.

* Ziraat Bankası İstanbul dışındaki şubelerinde istihdam etmek üzere iktisat fakültesi mezunları aramaktadır. Taliplere iki üst derece barem ücreti ödenecektir. Tekliflerin cemiyet merkezinde görüşüldükten sonra genel müdürlüğe yapılması rica olunur.

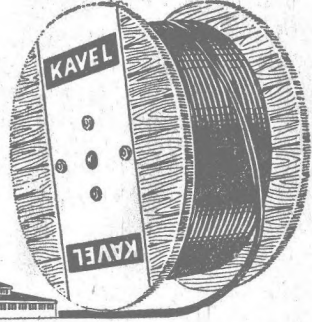
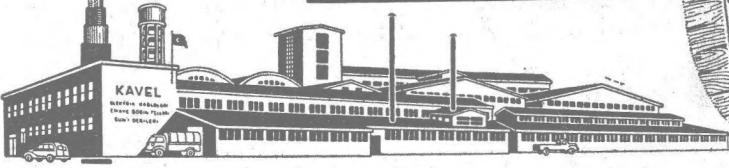
Mezunlarımıza uyarı :

Mahmut Nedim SAGAY adında biri camiamıza mensup olduğunu ileri sürerek, mezunlarımızdan kredi ve iş taleplerinde bulunduğ u ve kendisine sağlanan imkânları kötüye kullandığı öğrenilmiştir.

Arkadaşlarımızın buna karşı uyanık olmalarını rica ederiz.

KAVEL

Kablo ve Elektrik Malzemesi Ltd. Şti.
İSTİNYE — İSTANBUL

Daima Standartlara Uygun,
Laboratuar Kontrolunu haiz,
En üstün kalite imalât yapar.

☆ **Plastik İzoleli Elektrik Kabloları**

☆ **Suni deriler ve Yer muşambası**

☆ **Emaye Bobin telleri**

Telefon : 63 34 00 — 63 34 01 Telgraf: KAVELKABLO — İSTANBUL

3 AHBAP ÇAVUŞLAR

GUR HALI SÜPÜRGESİ, **GUR** MEYVE PRESİ,

Minik HALI SÜPÜRGESİ

TÜRKİYE G. SATICISI **GUR** Tic. Ltd. Şti.
Ulus Ankara

1965
YILINDA

**2.5 MİLYON
LİRA**

- ✱ Fevkalâde apartman daireleri
- ✱ Çeşitli, zengin para ikramiyeleri

AKBANK

FAZLA YORGUNLUKTAN ILERI GELEN
Vücut kırığına karşı

OPON, baş, diş, adale, sinir ağrılarını teskin eder
OPON, grip ve nezle başlangıcında birçok fenalıkları önler
OPON, günde 6 tablet alınabilir

OPON

3 parmağa kadar BORU İMALÂTINA BAŞLANMIŞTIR

Yıllık imalât kapasitesi 50.000 Ton

1964 İMALÂT PROGRAMI

STANDARD İMALÂT

Siyah, Galvanizli ve bitümlü borular. Din 2240 a göre
 $\frac{3}{8}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$, 1", $1\frac{1}{4}$, $1\frac{1}{2}$, 2", $2\frac{1}{2}$, 3"

Sanayi boruları

13×0.9, 16×0.9, 19×0.9, 21×0.9, 25×1.32×1.20 m/m

SİPARİŞ ÜZERİNE İMALÂT

13, 16, 19, 25, 32, 38, 42, 49, 60, 76, 90 m/m çapında
0,8 ilâ 3 m/m et kalınlığında her çeşit borular.

PROFİL BORULAR

Üçgen, kare, dikdörtgen, heksagonal, oval ve sair
şekillerde borular

Fabrikalar : Pendik Temenye — Florya, Beşyol İstanbul

Büro : Salıpaazarı Han Kat 8 Tel ; 44 74 27 - 44 74 26 Satış ; 44 76 03

Telgraf: BORUSAN, İstanbul

B S BORU SANAYİİ
ANONİM ŞİRKETİ İSTANBUL

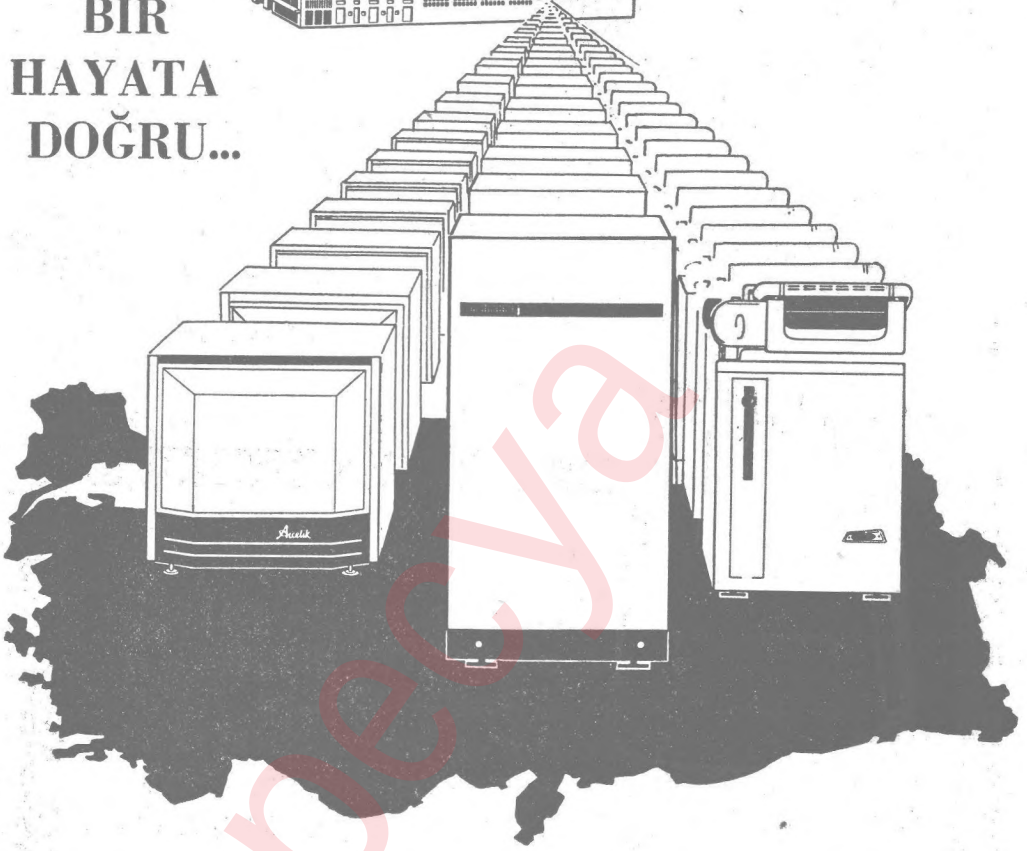
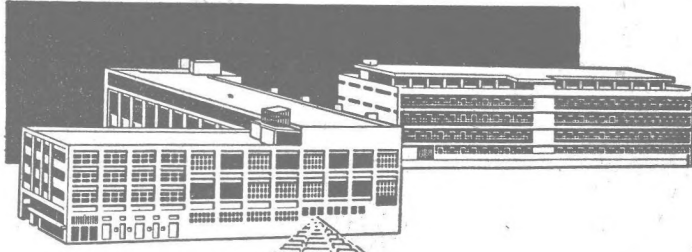
Doktorunuzun verdiği reçeteye göre eczaneden aldığınız ilâçın sizi sıhhate kavuşturacağına nasıl güveniniz varsa, TAMEK mâ-mullerinin nefaset, lezzet ve mükemmeliyetine de aynı derecede güvenebilirsiniz.

- DOMATES MAMULLERİ
- HAZIR YEMEKLER
- KOMPOSTOLAR
- REÇEL ve MARMELATLAR
- ZEYTİN ve TURŞULAR
- SEBZE KONSERVELEİ

TAMEK
KONSERVELEİ

YEGÂNE KALİTE KONSERVE

DAHA
RAHAT
BİR
HAYATA
DOĞRU...

Seri imalât sayesinde sağlanan uygun fiyatlar
ARÇELİK kalitesi ve konforundan
daha geniş halk kitlelerinin
faydalanmasını sağlıyor

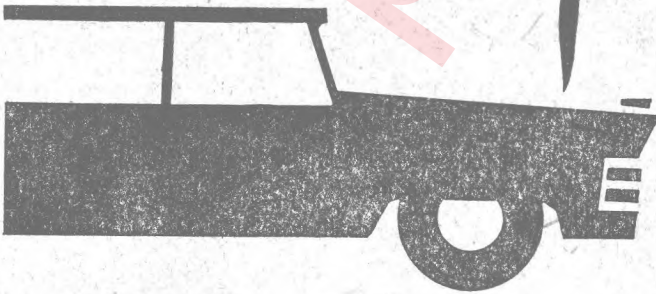
ARÇELİK

Mobiloil

Mobiloil SPECIAL

VURUNTUYU, ERKEN ATEŞLEMİYİ
AZALTIR,

BUJİLERİ TEMİZ TUTAR,

SOĞUKTA KALINLAŞMAZ, SICAKTA
İNCELMEZ,

BUJİ ÖMRÜNÜ ARTTIRIR

MOTORUN HER MEVSİMDE KOLAY
ÇALIŞMASINI SAĞLAR,

AKÜÜN ÖMRÜNÜ UZATIR,

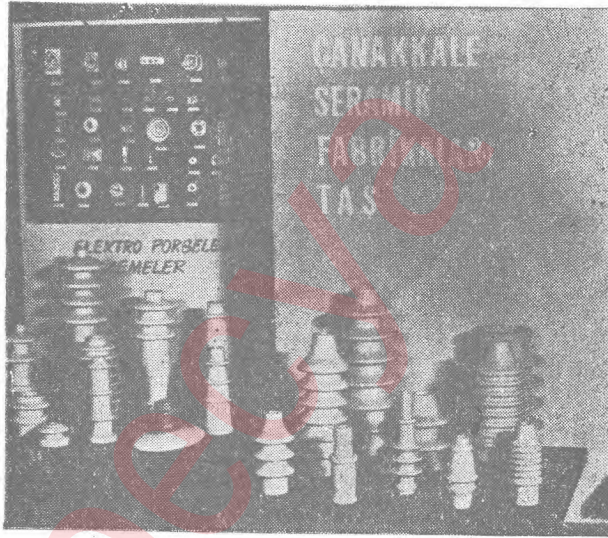
MOTORUN İÇİNİN TEMİZ KALMASINI
SAĞLAR.

YAKIT VE YAĞ SARFIYATINDA EKONOMİ
SAĞLAR,

ÇANAKKALE Seramik Fabrikaları A. Ş.

Türkiyede ilk defa beynelmilel
norm ve evsafa uygun olarak
imâl etmekte olduğu

KAROFAYANS

(BEYAZ VE RENKLİ)

İZALATÖR

(ALÇAK VE YÜKSEK GERİLİM)

Elektro porselen ve sair seramik mamullerini
piyasaya arz etmektedir.

Müracaat : Galata, Tersane Cad. Kipman Han Kat 5, Tel: 49 62 50
Fabrika : Tel. Çan 29 Telgraf : Kaşeseramik - İstanbul